

ЛЕЗГИ Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед ч'ал хуьх!

Махачкъалада авай лезгийрин милли культурадин автономиядин (МЛНКА) председатель Пакизат Рагымхановади хабар гайивал, мукъвара республикадин меркезда, "Ипподром" микрорайонда Дагъустандин литературадин классик Къуьхчуьр Саидан т'варунихъ галай куьне пайда жеда. И месэладиз талукъ документрал Махачкъаладин администрациядин къилин заместитель З.Алхасова къул ч'лугунва.

Къейд ийин хьи, алай йисуз ч'ехи шаир Къуьхчуьр Саид дидедиз хъайдалай инихъ 250 йис тамам жезва. 18-октябрдиз сятдин пудаз (15:00) Махачкъалада авай республикадин милли библиотекада и вакъиадиз талукъарнавай шииратдин межлис къиле фида.

Лезги литературадал ва Къуьхчуьр Саидан яратмишунрал рик' алай гъар са ватанэгълидиз чна и мярекатдиз теклифзава.

Оргкомитет

1920 – йисалай акъатзава

N 41 (10790) хемис 12-октябрь, 2017-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 16 манат

Хци месэлаяр веревирдна

Шикил - РД-дин Къилин ва Гъукуматдин пресс-къуллугъдин

Кеферпатан Кавказда террористрин активвал агъуз аватнава

Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди тир Владимир Васильева 10-октябрдиз Москвада терроризмдиз акси Милли комитетдин председатель, Россиядин ФСБ-дин директор Александр Бортникован регъбервилек кваз къиле фейи НАК-дин заседанида иштиракна, хабар гузва РД-дин Къилин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъди.

Заседанидал Кеферпатан Кавказдин Федеральний округда терроризмдиз аксивал авунин къвалах тешкилуни ва ам гуьлу авунин месэлайриз килигна, гъакни

2013-2018-йисара Россиядин Федерацияда терроризмдин идеологиядиз аксивал авунин Комплексный план къилиз акъудзавай гъал веревирдна.

НАК-дин делилралди, къанун-къайда хуьдай къуватрин тайин мурадрихъ элкъуьрнавай гъерекатрин нетижада алай вахтунда Кеферпатан Кавказда террористрин активвал агъуз аватнавайди ачухдаказ аквазва. 2017-йисуз ч'иру ниятар авай 20 десте хатасуз авуна, абурун иштиракчяр тир 120-далай гзаф карин, асул гисабдай жегъилрин, ч'иру къвалахдин рехъ ат'ана. Террориствилин ва экстремиствилин материалар авай дуьз-

дал акъуднавай ва чпин вилик пад къунвай интернет-ресурсрин къадар къве сеферда артух хъанва. Виридалайни кар алайди вуч я лагъайт'а, вилик пад къунин тайин тир къвалах тухунин нетижада террориствилин гъерекатрикай къерех хъанвай карин къадар пуд сеферда артух хъана.

Месэла гъялуни нетижайрал асалу яз, терроризмдиз аксивал авунин рекъай властдин органрин ва терроризмдиз акси комиссийрин къвалах мадни хъсанарунин алава серенжемар къилиз акъуднавал фикир желбзавай къарарар къабулна.

Кар алай терефар тайинарнава

10-октябрдиз Россиядин Минкавказда Дагъустан Республикадин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди тир Владимир Васильев Кеферпатан Кавказдин краин рекъай РФ-дин министр Лев Кузнецовахъ галаз гуьруьшмиш хъана. Идан гъакъиндай, Кеферпатан Кавказдин краин рекъай Россиядин министерстводин пресс-къуллугъдикай делил къуналди, РД-дин Къилин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъди хабар гузва.

Гуьруьшда Кеферпатан Кавказдин краин рекъай РФ-дин министрдин сад лагъай заместитель Одес Байсултанова, Россиядин Федерациядин финансрин министерстводин бюджетрин алакъайрин Департаментдин директор Лариса Ершканиди иштиракна.

Лев Кузнецова Владимир Васильеваз ам Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди яз тайинарун мубаракна, Россиядин Минкавказ региондин

лап важиблу месэлаяр гъялуни карда вири жуьрейрин кумекар гуз гъазур тирди къейдна.

Гуьруьшдин иштиракчийри "2025-йисалди Кеферпатан Кавказдин Федеральний округ вилик тухун" т'вар ганвай Россиядин Федерациядин государстводин программадик квай "2016-2025-йисара Дагъустан Республика яшайишдинни экономикадин жигъетдай вилик тухун" подпрограмма къилиз акъудунин сергъятра аваз Россия яшайишдинни экономикадин жигъетдай еримлу авунин месэлаяр веревирдна.

Республикадин вилик акъвазнавай кар алай везифайрикай сад яз умуми образованидин идарайра пуд лагъай сменада тарсар гунал эхир эцигун чарасуз тирди къейдна. Гуьруьш къиле фидай ч'авуз здравоохраненидин объектар ц'ийик'ла тук'луьр хъувунин, эцигунин, электроэнергетика, агъалийрин яшайишдин шарт'ар таъминардай къурулушар вилик тухунин рекъай серенжемар, гъакни гъилевай йисуз Дагъус-

тан Республикадин инвестициярин региональный проектар къилиз акъудзавай гъал, 2018-йисан государстводин программадик кутадайвал инвестициярин проектриз талукъ заявкаяр веревирдна.

Республика вилик тухунин лап важиблу месэлайриз килигдай ч'авуз Россиядин Минкавказдин стратегический проект къилиз акъудзавай гъалдиз - Каспийдин транспортдинни логистикадин комплекс тешкилуниз къет'ен фикир гана. Одес Байсултанова и проектдихъ Дагъустан, санлай Кеферпатан Кавказдин федеральный округ яшайишдинни экономикадин жигъетдай вилик тухун патал еке метлеб авайди къейдна.

Министрдин сад лагъай заместителди малумарайвал, гъуьлуьн алай аямдин ц'ийи порт эцигунин Россиядин Федерацияди Каспий гъуьлуьн къерехда авай, Персидский заливдин уьлквейрихъ галаз алишверишдинни экономикадин рекъай хуьзвай алакъаяр ц'ийи дережадиз акъудда.

Нумрадай къела:

ОБЩЕСТВО

Инкъилабчинни тир, бажарагълу пешекарни

Малик Гъаниева ачухдиз виридан вилик, гъак' театрдin сегънедилай репрессийриз акси рахунар ийизвай. И себебдикди, "туьркверин патал алайди" яз гъисабна, заочнидаказ Маликан суд-дуван авунай.

Карелиядин ва Комидин лагерра хъайи Малика 1943-йисуз вич гъахъсуздаказ дустагънавайди субутна...

► 3

ИРС

Алимвилин пурава вун...

"...Салигъ вичин гъвеч'ли Ватандин ч'ехи къагъриман я. Ада хайи хуьруьн тарихдиз талукъ материалар, гъадисаяр, махар, къаравилияр къват'на..."

Салигъаз аферин. Касди амачир хуьрел жемятдин къанажагъда ва руьгъда чан хкана.

► 5

САГЪЛАМВАЛ

Рапар ягъун давам жезва

Роспотребнадзордин РД-да авай Управленидай хабар гайивал, 2017-2018-йисарин эпидемиологический сезонда грипдиз акси рапар ягъун пландин бинедаллаз къиле физва. Къалурнавай вахтунда республикада 1 миллионни 122 агъзур касдиз рапар ягъун планламишнава.

► 7

УЪМУЪР

Адалат къвалин, хизандин абур я

Т'ебиат гъик' дег'иш хъанват'а, гъайиц хьи, инсанрин къилихарни гъак' дег'иш хъанва, жезва... Вуч тухузва и дуьньядилай? Инсанвал квадар тавуна яшаммиш хъайиц'а, хъсан тушни? Девлетар, къвалер... туш хьи агъа дуьньядиз тухузвайди. Къве гаф я хълагъзавайди: хъсанди тир, писди тир.

► 8

ЧИ БАГЪРИ ЕРИЯР

Цуьквер ва цуьквер хътин инсанар...

Акуна-такуна гадни акъатна. Чижерин и баркаван чилел битмиш жезвай цуькверилай вирт къват'на. За лагъайт'а, жуваз ц'ийи хванахваяр, танишар...

Куьчни къват' хъувуна рекъе гъат хъийидайла, зи мецел ихътин хийирдин дуьа атана: и мулкунал цуьквер ва хуьрени цуьквер хътин инсанар бул хуьрай!

► 9

СПОРТ

РД-дин Къилин Кубок патал

...А.Къарибован гафарай мадни малум хъайивал, акъажунрин макъсад республикада къезил атлетика къачел ахкъалдар хъувуникай ва ам мадни машгъуруникай ибарат я.

► 12

Къилин редактордин гаф Рубьгдин девлетлувал къалурин

Мегьамед ИБРАГЪИМОВ

Акуна-такуна 2017-йисни вичин эхирдиз мукьва жезва. Им, СМИ-дин гьар са такьат-диз хьиз, "Лезги газет" патални акьалтпай жавабдар вахт я - республикада газет кхьинив эгечнава.

Подпискидин кампания гатлуннамазди, чун бязи манивилерал дуьшуьш хьана. Адет тирвал, газетар, журналар кхьинин кьиметар къалурнавай каталогар гьеле сентябрдин эвел килерай редакцийрив, почтадин отделенийрив агакьарзавайди тир. Амма цїи и месэла къулхъ яна, "Дагпечать" ГАУ себеб яз. А идарадин руководстводи, жавабдар ксари вахтунда месэладиз фикир тагун себеб яз, чав, гьакни шегьерра, хуьрера авай отделенийрив кьени 2018-йис патал почтадин каталогар агакьнавач. "Лезги газетдин" редакциядиз Хасавюрт, Дербент, Сулейман-Стальский районра авай чи газет кхьизвайбурулай къалабулук квай зенгерни кьезва. Са шумуд сеферда талукь идарайриз фин-хтунар, жавабдар ксарихъ галаз рахун-луькьунар хьайидалай къулхъ эхирни и месэладик юзун акатна. "Дагпечатдин" каталогар чи гьилера ава, почтадинбури чапханадиз вахканвалда, Аглагьди гайитла, кье-пака гьабурни чав агакьда. Дагъустан Республикадин почтади подпискадин кьвалах энгел тахьун патал шегьерра, хуьрера авай вири отделенийриз 2018-йис патал газетар, журналар кхьидай кьиметар къалурнавай электронний сиягьар рекье тунва. Им "Лезги газет" кьелзавайбурувай 2018-йис патал ам кхьиз гатлунайтла жеда лагьай чїал я.

Кьейд ийин хьи, Гьажибег Гьажибегован алахьунар себеб яз лезги чїалал "Цїийи дуьнья" газетдин сад лагьай нумра акьатайдалай инихъ 2018-йисуз 90 йис тамам жезва. Кье йисалай лагьайтла, яни 2020-йисуз, "Лезги газетдин" 100 йисан юбилей кьейда. Вилик квай лишанлу вакияяр фикирда кьана, чун - хайи медениядихъ, чїалахъ, халкьдихъ рикї кузвай гьар са лезги-милли газетдин тираж мадни кхажиз алахьна кьанда.

Эхиримжи са шумуд йисуз, тираждин кьадардал гьалтайла, "Лезги газет" республикадин милли чїаларал акьатзавай изданийрин арада сад лагьай чкадал ала. Им, гьелбетда, кьана жагьлу, рубьгдин ивиририв кьадир авай чи лезги халкьдин агалкьун я. Хайи чїалал акьатзавай газетдиз итиж ийизвайбурун кьадар кьвердавай артух жезва. Интернет пайда хьунин нетижада уьлкведин маса регионра, кьечепатан уьлквейра уьмуьрзавай чи ватангьлийризни "Лезги газет" кьелдай, подписка ийидай (электронний кьайдада) мумкинвал хьанва. Чи газетдихъ LezgiGazet.ru сайт ава. Гьар гьафтада ана газетдин цїийи нумрадин электронний вариант, гьар юкьуз республикада кьиле физвай вакирайрикай лезги ва урус чїаларал малуматар эцигзава. Мукьвара технический рекьай сайтдин кїалубар дегїшарда. Ам мадни итижлуди, девлетлуди, кьешенгди жеда.

Идалайни гьейри, хайи ерийривай яргьара яшамш жезвай чи стхайривайни вахаривай Дагъустанда авай чпин мукьва-кьилийриз, ярар-дустариз, чирхчирриз, савкьат яз, 2018-йисуз "Лезги газет" кхьиз жеда. И кар авун патал телефондин **8-928-584-16-72** нумрадиз зенг ийиз жеда. Чи жавабдар къуллугьчиди газет кхьиз кьанзавайдаз и рекьай лазим вири малуматар гуда.

Мумкинвилеикай менфят кьачуналди, чаз подпискадин вахтунда газетдин тираж кхажуник акьалтпай пай кутазвай чи даяхар тир кьегьал рухвайризни рушариз сагьрай лугьуз кьанзава. Гаф кватай чкадал кьейд ийин хьи, 2017-йисан кьевед лагьай паюна, алатай йисарив гекьгайла, тираж гена виле акьадайвал агьуз аватнач. Им, санлай кьачурла, пис нетижа туш. Гьайиф хьи, бязи районра (Мегьарамдхуьрун район квачиз) тираж 200-400 экзemplардин агьуз аватуниз рехъ гана.

Мегьарамдхуьрун райондикай кьилди рахаз кьанзава. Ана алай йисан кьевед лагьай пай патал газет кхьинин карда еке тафаватлувал, викигьвал къалурна: неинки багьри газетдин тираж тїи-мил хьуниз рехъ ганач, гьатта 400 экзemplардин кхажни хьуьвун (2491 экз.). Аферин гьам райондин руководстводиз, гьамни агьалийриз! Гележегда амай лезги районрани багьри газет кхьинин кардив гьа и кьайдада кьадирлудак эгечдайдак умуд кутазва.

Мумкинвилер, такьатар аватлани, гьайиф хьи, газет кхьин тийизвайбури гзаф ава. Милли ивирихъ галаз алакьада авайбуру газет кхьизвай чїавуз сифте жергейра хьана кьанда, абуру амайбурузни и кардик пай кутуниз эвер гун лазим я. Тамам йис патал газет подписка авунин кьимет 820 манат я. «Жуван халкь, чїал, милливал хуьник зи пайни хьурай» лагьана, газет кхьейтла, садни кесиб жедач, акси яз, рубьгдин жигьетдай девлетлу жеда.

"Лезги газетди" чи кьадим, девлетлу меденият, чїал милливал хуьниз эвер гузва. Ша чна вирида, гьуьрметлудур, и эвер гунал амална, 2018-йис патал багьри газет кхьин, кьанажагьлувал къалурна, тираж виле акьадайвал кхажин!

РФ-дин Президент Владимир Путинан тапшуругьдал асаслу яз Россияда 2017-йисалай "Шегьерра къулай шартлар арадал гьун" тївар ганвай федеральный программа кьилиз акьудунив эгечнава. И чїехи проектда къалурнавай серенжемар финансламишун патал Дагъустандиз 700 миллион манат пул чара ийидайди къалурнава, идакай 78 миллион манат Дербентдал гьалтзава.

Алай йисуз кьадим шегьерда и федеральный програмадик кье парк, гьакни Агьасиеван, Расул-

Дербент

аваданламишзава

бегован проспекта, Дагъустандин 345-Стрелковый дивизиядин, Тагьиеван, Габиеван ва Красноармейский куьчейра авай гзаф квартирайин 8 кьвалер ва абурун патарив гвай чкаяр кутунва. Лагьана кьанда хьи, аваданламишдайбурун сиягьдик сифте нубатда алатай асиррин юкьвара эцигай, куьгьне хьанвай кьвалер кутунва. Кьвалерин патарив гвай чкаяр аваданламишунин кьвалахар дизайн-проектар тестикьарайдалай гуьгьуьниз гьиле кьуна; кьвалера яшамш жезвай агьалийрин майилвилерал амал авуналди, гьаятра автомоби-

лар акьвазардай чкаяр, аялар къугьвадай, спортмайданар тадаракламишда, куьсруьяр, урнар эцигда, тарар чада, газонар къацу ийида, кьвалерин гьаятриз гьахьзавай рекьера кьир чада. Федеральный программа шегьерда кьилиз акьудуниз баян гуналди, Дербентдин мэр Малик Баглиева лагьанай: "Кьвалерин патарив гвай чкаяр аваданламишунин кьвалахар финансламишуникай рахайтла, абуру лап ачухдаказ, агьалийрин вири майилвилер гьисаба кьуналди кьилиз акьудун лазим я. "Шегьерра къулай шартлар арадал

гьун" программадик Дербент шегьерни кутунай властдин региональный ва федеральный органриз сагьрай лугьун герек я. Кьвалерин патарив гвай чкаяр, гьаятар аваданламишунин ва къацу авунин вири кьвалахар виниз тир ери аваз ва тайинарнавай вахтара кьилиз акьуддайдахъ зун кьелелай инанмиш я".

Малум тирвал, "Шегьерра къулай шартлар арадал гьун" тївар ганвай федеральный программа 2017-йисалай 2022-йисалди кьилиз акьуддайвал я. Ам Вирироссиядин "Сад тир Россия" политический партиядин кьаюмвилек кваз уьмуьрдиз кечирмишзава ва ам бажармишун и партиядин векилри чпин гуьзчивилик кутунва.

Европада виридалайни чїехиди

Дербент шегьердин кьамат югькьандавай хьсанвилехъ дегїш жезва. Дербентди туристар желб авунин дережа кхажунин серенжемриз шегьердин кьиле авайбуру кьетен фикир гузва.

Дербентдин мэр Малик Баглиев кьилдин касди теклифнавай инвестициядин проектдихъ галаз таниш хьана. Ихтилат "5 гьетрен" дережадин къулайвилер авай мугьманханадин комплекс эцигуникай физва.

Надир аттракцион - кьуд патаз вил вегьена тамашдай, 150 метрдин кьакьанвал авай чарх - эцигуниз талукь проект кьилиз акьудунин пат-

хьай сифтедин меслятар авунва. Европада виридалайни чїехиди жедай а чарх мугьманханадин мулкунал кардик кутада. Чарх тукьлурдай чїавуз вири шартлар: залзалайриз дурум гуз хьун, чилин кьетенвилер, гар акьатдай терефар вилив хвена. Кьуд патаз вил вегьена тамашдай чархунал кондиционерар алай гзаф къулай кабинаяр эцигда. Чархуналлаз "сиягьатдай" пассажиррин саламатвал хуьнин патахьайни кьайгьу члугунва.

"Каспийдин жавагьир" мугьманханадин комплексдин проектдик винидихъ тївар кьунвай чарх ва гьуьлуьн кьерехда авай сейр ийидай куьче акатда.

Теклифзавай проект кьилиз акьудуналди, республикадиз ва Дербент шегьердиз кьезвай туристрин кьадар артухарун фикирда ава. Идахъ галаз сад хьиз, шегьердин агьалияр патал кьвалахдин алава чкаярни арадал гьиз жеда.

Малик Баглиева талукь тир пешекарриз винидихъ тївар кьунвай объект кардик кутадай ихтияр гунихъ галаз алакьалу документар гьазурунин барадай чараяр акун тапшурмишнава.

Проектдиз талукь тир теклифар мукьвал тир вахтара гьазурда.

Дербент шегьердин администрациядин пресс-къуллугь

Журналистрин мярекат

Дагъустандай тир 100 касдикай ибарат делегацияди Кеферпатан Кавказдин СМИ-рин V форумда иштиракда. Мярекат 28-ноябрдидай 1-декабрдалди Ингушетияда кьиле фида.

"Лезги газетдиз" общественный теклифрин регионрин уртах "Кеферпатан Кавказ" тївар алай центрадай хабар гайивал, ихьтин мярекат кьиле тухузвайди талукь малумат форумдин оргкомитетдин заседанидал 9-октябрдиз раиж авуна.

Ингушетиядин кьил Юнус-Бек Евкурова кьейд авурвал, форумдин кьилин мурад массовый информациядин такьатрин куьмекдалди СКФО-дин гьакьиндай хьсан фикирар арадал гьуникай ибарат я. Адан гафаралди, журналистрин фестиваль регионда сифте яз тухузвайди я ва ам вини дережеда аваз кьиле фин лазим я. "Форумди властриз масадбурухъ яб акалунихъай, хци месэлайриз жаваб гунихъай ва чпин жавабар

делилламишунихъай киче туширди къалурун герек я. Маса гафаралди лагьайтла, властринни журналистрин арада алакьа авайди субутарун лазим я", - кьейдна Евкурова.

Заседанидин сергьятра аваз форумдин кьвалахдин асул терефар тестикьарна. Икї, са шумуд юкьуз пленарный заседанияр, пешекаррин дискуссияр, элквей столар ва мастер-классар кьиле тухуда. Журналистар патал гьакни экскурсийрин программа, Кавказдин массовый информациядин такьатрин выставка гьазурзава. Форумдин нетижайрал асаслу яз са жерге икьаррал къулар члугун фикирдиз кьачунва.

Идалайни гьейри, 1-декабрдиз журналиствилин "Медиа Кавказ" конкурсда гьалиб хьайибурув шабагьар вахкунин шадвилин мярекатни кьиле фида. "Кеферпатан Кавказ" МЦОИ-дин исполнительный директор Залму Мегьамедовади хабар гайивал, 2017-йисуз Кав-

каздин СМИ-рин векилри конкурсда иштирак авун патал 16 номинациядай 357 заявка ганва. Абуруз алай вахтунда жюри килигзава.

Идалайни гьейри, тешкиллувилин комитетди СКФО-дин регионра авай СМИ-рин кьадардиз талукь делилрал бинеламиш хьуналди, гьар са республика патал квота тайинарнава. Гьа икї, форумда Дагъустан Республикадин ва Ставропольский крайдин патай гьар санай 100 векилди, Кеферпатан Осетия-Алания Республикадин патай - 60, Кабардино-Балкариядин, Карачаево-Черкесиядин ва Чечен республикайрин патай гьар санай 50 векилди иштиракда.

Рикел жин, Кеферпатан Кавказдин федеральный округда РФ-дин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай Векилдин аппаратдин куьмекни галаз форум тешкилзавайди "Кеферпатан Кавказ" МЦОИ я. Форумдин кьилин амадавал "Кеферпатан Кавказдин курортар" компанияди ийизва.

Эмираслан ШЕРИФАЛИЕВ

ХІХ лагъай асирдин эхирра Самур округда машгур духтур, Рагъэкъечдай патан медицинадин илимдикай хабар авай, вичиз араб чални чидай **Гьамзабег ГЪАНИЕВАН** хизанда пуд лагъай хва - **Малик** хъана. Ам гьамиша бубадин гьугьуна жедай, адавай келиз-кхъиз чирдай, дарманар ийидай тегьердиз итижлудаказ килигдай.

Чирвилер къачудай еке ашкъи авай Малика Ахцегьрин къве классдин училище акьалтIарна, дуньядин укьуб-цурудай къил акьудиз, вичин таяр-тушшер хъиз, ам къазанмишиз 1912-йисуз Бакудиз фена. Бакуда кел-кхъин чизвай Малик нафтIадин мяденра ваъ, чапханада гьарфар кватIадайди яз кIвалахал акьвазна. Ина Везирован "Садай-хак" газетни чапзавай. Гьар жуьре газетрихъ галаз алакьа хуьз хъайи ам 1917-1918-йисара "Труд" газетдин редакциядиз къабулна.

Зегьметчийрин юкьва кIвалахиз, чирвилер ва тербия къачуз хъайи жегьил гадади 1914-йисуз ина шегьердин рабочийрин стачкада иштиракна. Гележегда Малика РКП(б)-дин Бакудин комитетдин орган тир "Бакинская беднота" газетрихъ галаз алакьа хвена. И газетдин редактор Али-Гьай-

Инкъилабчини тир, бажарагълу пешекарни

дар Къараевахъ галаз ам сих алакьайра хъана ва газетдин чинрилай инсафсузар, инсанар истисмарзавай бур негъзавай. Абдула Вагъабован рикел хкунрай аквазвайвал, инкъилабдин гьерекатар къиле физвай вахтунда Малик гзаф листовкайринни прокламацийрин автор тир. Абуру туькьурун, кхъин, савадлу жегьил яз, гьадал иштибарзавай.

Бакудин инкъилабчийрихъ галаз алакьада хъайи, инкъилабдин "Гуьммет" тешкилатдин член тир Малик Гъаниева 1918-йисуз, гьиле яракь аваз, мусаватистриз акси женгера иштиракна.

1918-йисуз Дагъустандиз атай туьрквер Ахцегьивни агакьна. Анин къеледа чка къунвай ва ина агьваллу ксарин иштираквални аваз абуру офицерин училище ачухнавай. Абурун гьакьикъи ният панисламизмдин фикрар чукурун тир. Ахцегьиз хтай чранвай инкъилабчиди ина туьрквер чукурунин серенжемра иштиракна, халкъдин арада кIвалах давамарна ва яру партизанрик экечIна. Яру партизан Малика 1919-1920-йисара Дербентдинни Левашадин фронтра хъайи женгера иштиракзава.

Вичел иштибар авур кар дуьздаказ къилиз акьуддай, къатунар авай, цийи уьмуьр туькьурунни вичин пай кутаз алахънавай дагъви Самур округдин ревкомдин председателвиле, ВКП(б)-дин обкомда миллетрин крарай отделдин заведующийвиле тайинарзава. Гьа са вахтунда ада "Советрин Дагъустан" газетдин редакторвилени кIвалахзава.

Советрин власть тестикъ хъана, цийи уьмуьрдин шартIар арадал атанвай йисара Малик Гъаниева Ахцегьрин 1-нумрадин школада аялриз шиклар чIугваз чирдай муаллим яз кIвалахзава. Вични шиклар чIугунал, ширир теснифунал машгъл тир. Адан мурад къецепатан крарин наркоматдин дипломат хъун тир. ИкI, 1924-йисуз Малик Гъаниев Ленинградда Шаркъ патан чIаларин Вирисоюздин институтдин литературадин отделенидик экечIна. Гьа са вахтунда ам Ленинграддин художникрин академиядизни физва. Амма мекъи гьавадив вердиш тушир жегьил ина азарлу хъана, институт акьалтIарайдалай къулухъ ам Ахцегьиз хтана. Ватандиз хкведайла, ада вичихъ галаз самбар ктабар хъана, гьар садаз куьруь справка, картокеаяр туькьурна. Маликан ктабрай сагъ са кIвал ацIанвай. Иниз агъалияр ктабханадиз хъиз къезвай, ктабар къачуз-вахкузвай. Ада арадал гъайи библиотека 1928-1937-йисара кардик кваз хъана.

Ленинградда келна хтай дагъви гада ширир теснифунал, Ахцегьрин театр патал тамашаяр кхъинал, сегьнедиз декорацияр туькьурнал, шиклар чIугунал машгъл тир. Малик Гъаниев театрдин художественный руководитель, гьугьунлай анин директор, гьакI Ахцегьрин клубдин директорни хъана. Ада клубда устIарвални ийидай, сегьнедални къугъвадай. Малика вичин вири къуватралди социализмдин цийи культурадин бинедаллаз зегьмет чIугвазвай. Адан зегьметар сеbeb яз, 1935-йисуз ВКП(б)-дин Дагъустандин обкомдин ва ДАССР-дин гьукуматдин меслятдалди Ахцегьрин театр Лезгийрин госдрамтеатрдиз элкьурна.

Бакудин чапханайра кIвалахай, Ленинград-

да келнавай пешекардин регьбервилек кваз 1928-1935-йисара Ахцегьа, Къасумхурел, Къурагъа, Балаханра чапханаяр эцигна ва анра махсус тадаракар кардик кутунай. Муьгьудин Садикъдин теклифдалди Малик Гъаниева Къасумхурел драмкружок кардик кутуна ва клубдин кIвалах тешкилиз башламишна. Драмкружокдин асул бине Дербентдин педтехникум куьтягнавай муаллимар тир. М.Гъаниевалай вилек Къасумхурел, гьелбетда, гьевчи сегьнеяр эцигзавай, абуру лап кесиббур, дишегьлийрин ролрани итимар къугъвазвай бур тир. ИкI, Малика Зулейха Башировадин ва Эмина Султановадин диде-бубаяр чIалал гьуникди, рушар 1931-йисуз сифте яз сегьнедиз экъечIна. Б.Гъажиеван тамашада Зулейха Эслидин, Эминани адан дидедин ролра къугъвана. Гуьгьунлай и ролра Шамия Велиевани Шамсият Гъажиева къугъванай. А чIавузни декорациярни Малика туькьурзавай.

- Малик Гъаниева азербайжан чIалай "Огненная невеста", "Эльдирум", "Периханум", урус чIалай Шиллеран "Разбойники" эсерар таржума авуна ва абуру Ахцегьрин театрди сегьнеламишна. Идалайни гьейри, Малика кхъенвай "Дагъдин лекьер", "Гуьлуьшан гатфар", "КIвалахдин гимн", "Маргъал", "Тарпан" тамашаярни сегьнедлай къалурзавай, - рикел хканай лайихлу педагог Абдулла Акимова.

1936-1937-йисара Малика Ахцегьрин школада тарсар гун давамарна. Са тахсирни квачир лезги халкъдин халис рухваяр шер-фитнейридик суьругьунриз акьудзавай вахтар тир. Малик Гъаниева ачухдиз виридан вилек, гьакI театрдиз сегьнедлай репрессийриз акси рахунар ийизвай. И сеbebдикди, "туьркверин патал алайди" яз гьисабна, заочнидаказ Маликан суд-дуван авунай.

Карелиядин ва Комидин лагерра хъайи Малика 1943-йисуз вич гьахъсуздаказ душтагнавайди субутна, СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин къарардалди ам азад хъувуна. Алтайда, Волгхинский крайдин Волгixa райондин Культурадин кIвале, тамарин майишатда кIвалахиз акьвазай, дердери рикI атIай, фикирри гьелекай Малик Гъаниев 1955-йисуз ватандиз хквезва. Адаз чизвай: ина вичин къелемдикай хкатай шей-эр амач, ктабхана тахъай мисалнава. И фикирри адав секинвал вугузвачир. ЯтIани ватан ширин я.

Малик Гъаниев 1957-йисуз рагьметдиз фена. 1937-йисалди адан къелемдикай хкатай затIар Назир Мирзоеван ва Исмаил Вагъабован хусуи архивра авай.

* * *

И макъала Малик Гъаниеван невейрин архивда авай хусуи кхъинрал, чпин девирда Мирзе Мирзоева, Мегьамеднаби Мирзоева, Ахцегь райондин ОНО-дин заведующий хъайи Азизагъаева, муаллимар Нурудин Дагьларова, Черкес Мурарова, МутIалиб Гъажиева, Агъаширин Мирзоева, Перин Перинова, СССР-дин Илимдин академиядин член-корреспондент, профессор Евгений Бертельса кхъей рикел хкунрин, ФСБ-дин (вилекан НКВД) архиврин бинедаллаз кхъенва.

Кебир Гъасанован куьче

М. ЖАЛИЛОВ

И йикъара Цийи Кяхулай посе-локда (Махачкъала шегьер) шад мярекат къиле фена. Анин "Городская" куьчедиз Дагъустандин тIвар-ван авай государстводин ва общественно-политический деятель **Кебир Межидович ГЪАСАНОВАН** тIвар гана.

Кебир Гъасанов Докъузпара райондин Чахчарин (гилан Мегьарамд-хуьруьн район) хуьре дидедиз хъана. 1933-йисуз педагогвилени институт акьалтIарайдалай къулухъ ада Махачкъаладин 5-нумрадин юкьван школада муаллимвиле ва директорвиле кIвалахна. Ватандин Чехи дяведин йисара (1941-1942) 30 йисан яшда авай Кебир Межидович Махачкъала шегьердин горисполкомдин председателвиле хъана. 1944-йисуз ам Дагъустандин къенепатан органриз кIвалахиз рекъе туна. Ина адакай республикадин МВД-дин министрдин заместитель хъана.

къай облсоветдин председатель, ахпа профсоюзрин курсарин директор хъана. Адан яргал йисарин бегьерлу зегьмет "Знак Почета" орден ва хейлин маса шабагъар гуналди къейдна.

Дагъустандин къенепатан органрин ветеранрин Советдин, хуьруьнвийринни мукьва-къилийрин иштираквални аваз, 2011-йисуз республикадин руководстводин вилек Кебир Межидович Гъасанован тIвар эбеди яз несилри рикел хуьн патал Махачкъаладин са куьчедиз гун тIалабнай. И кар гила къилиз акъатна.

Шадвилени мярекатдал Дагъустандин ветеранрин Советдин председатель Магьарам Алижанов, республикадин профсоюзрин объединенидин председатель Абдула Мегьамедов, РД-дин МВД-дин личный составдихъ галаз кIвалахдай управлендин отделдин начальникдин заместитель Илгъам Агъаев, Махачкъала шегьердин депутатрин Собранидин председателдин сад лагъай за-

1952-йисуз СССР-дин МВД-дин офицеррин къилин школа акьалтIарайдалай къулухъ адаз полковникдин чин гана; ада республикадин къенепатан органра 20 йисалай вичин вахтунда регьбервал гудай къуллугърал кIвалахна.

Отставкадиз экъечIайдалай къулухъ Кебир Межидович Гъасанова республикадин профсоюзра вичин зегьметдин рехъ давамарна. Адакай ина туризмдинни экскурсийрин ре-

меститель Паша Аллагьвердиев, Мегьарамдхуьруьн райондин Чахчарин хуьруьн къил Омар Зиятханов, республикадин профсоюзрин объединенидин председателдин заместитель Муса Билалов рахана.

Кебир Межидовичан мукьва-къилийрин ва хуьруьнвийрин тIварунихъай мярекатдал адан хтул Абдулашим Гъасанов рахана. Ада ихътин лизанлу кардик къил кутур ва къилиз акьудай вирибуруз сагърай лагъана.

Шаирдин гьуьрметдай

Конкурсар

Сулейман-Стальский районда инлай къулухъ гьар йисуз лезгийрин литературадин чIалан ва шириатдин бине кутурбурукай сад тир Етим Эминаз бахшнавай конкурсар къиле тухудайвал я. Гьилевай йисуз райондин культурадин отделди аялрин, яшлубурун ва писателрин арада 3 конкурс тухун фикирдиз къачунва:

- 1 - *Етим Эминаз бахшнавай лап хъсан шиирдин;*
- 2 - *Етим Эминан эсерриз тапукъарнавай шиклпай;*
- 3 - *Етим Эминан эсерар лап хъсандиз келунай.*

Къведай йисалай башламишна и конкурсар Дагъустан Республикадин дережада къиле тухуда. И карчи аялринни жаванрин, жегьилрин арада цийи бажарагъар жагъурун, абуруз куьмек гун, яратмишунар вилекди тухун паталди тешкилзавайди я. И карди, са шакни алачиз, акьалтзавай несилар милли медениятдин ва эдебиятдин ирсиниз мукьва ийида ва гьа са вахтунда жегьилриз, иллаки мектебра кIелзамай

аялриз, чпин алакьунар ачухдай мумкинвал гуда. Гьа са вахтунда Етим Эминан яратмишунар кIелзавайбурун арада машгур авунихъ галаз сад хъиз, акьалтзавай несилар хайи чIалал ва литературалални кIелвейлай ашукъарда.

Вири и крариз вич Эминхуьре хана чехи хъанвай къенин аямдин карчи Шагъпаз Асаханова къаюмвал ийизва.

Конкурсра гъалиб хъайибуруз рикел аламуькдай жуьреба-жуьре савкъатар ва пулдин премияр гуда.

Сулейман-Стальский райондин къил **Нариман АБДУЛМУТАЛИБОВА** винидихъ лагъанвай крарик къил кутунай ва абуру къилиз акьуддайдахъ инанмишвал къалурнавай **Шагъпаз АСАХАНОВАЗ** сагърай лагъана. Лагъана кIанда, икьван гагъдани Ш.Асаханова вичин хуьруьнвийрин лап хъсан крариз алакьдай вири жуьрейрин куьмекар гузвай. Гила лагъайтIа, ада Эминхуьре кардик квай шаирдин музей вичин къайгъударвиллиз къачунва.

Сулейман-Стальский райондин администрациядин пресс-къуллугъ

Жасмина САИДОВА

Агалкьунар виле акьадайбур я

Гьар йисан октябрдин къвед лагъай гьяд юкьуз Россияда хуьруьн майишатдин ва гьядлай промышленностдин хилера кьвалахзавай зегьметчийрин пешекар сувар кьейдзава. Ци ам 8-октябрдал ацалтна.

Тарихдикай кьейд

Хуьруьн майишатдин ва гьядлай промышленностдин хилерин зегьметчийрин Йикъан тарих гьеле Советрин уьлкведин девирдилай башламиш жезва. Лежберар ва суьрсет гьазурзавайбур (гьязузавайбур) патал кылди-кылди кьве сувар авай. СССР-дин Верховный Советдин кьарардалди, суварин йикъар сифтедай ноябрдин пуд лагъай гьяд юкьуз, гуьгьунлай октябрдин кьейдзавай. 1999-йисан 31-майдин Россиядин Президентди кьул члугур кьарардин бинедаллаз, хуьруьн майишатдин ва гьядлай промышленностдин зегьметчийрин йикъар сад авуна ва и сувар октябрдин къвед лагъай гьяд юкьуз кьейддайвал хьана. И югь хьагьун дуьшуьшдин кар туш. Октябрдин эвел йикъари сифтегьан мекъивилер алуькун, чуьлдин кьвалахар акьалтларун, гатунни зулун азгар вахтунда гьакьсагьвилелди кьвалахай ксар хьуьтлуьн йикъарин асайишда гьатун лишанламишзава.

Неинки са лежберрин...

Хуьруьн майишатдин зегьметчийрин югь - им анжах са лежберин ваь, чилел рикл алай вири инсанрин сувар я. Шад мярекатра хуьруьн майишатдин ва гьядлай промышленностдин галаз алакьалу (кьуллугьрилай аслу тушиз) вири ксари иштиракзава. Абурун арада гьам чилел зегьмет члугвазвайбур, гьамни агрономар, инженерар, механикар, водителар, зоотехникар, фермерар, карханайрин рабочияр ва руководителар ава. Россияда и сувар гьакьни хуьруьн майишатдин хилехъ галаз алакьалу вузрин, сузурин преподавателри, студентри, выпускникри чпинди яз гьисабзава. Уьлкведин аграрный регионра ашамаш жезвайбур патал и суварин важиблудвал иллаки екеди я. Ихьтин регионрин жергеда, гьелбетда, Дагьустан Республикани ава.

Мисал яз, хуьруьн майишатдин хиле гьасилнавай суьрсетдин кьадардал гьалтайла, Росстатдин 2015-йисан делилралди, Россиядин 85 региондин арада Дагьустан 16-чкадал алай (99,3 млрд манат, 2%). 2001-йисалай инихъ республикада гьасилзавай суьрсетдин кьадар анжах артух жезва ва алай вахтунда бязи хилерай Дагьустанди кьенкьивечи чкаярни кьазва.

Инал кьейдна кьанда хьи, хуьруьн майишатдин хиле гьукуматдин патай фикир гун, бес кьадар кумек авачиз, виле акьадай нетижайрив агакьун четин я. Тебиатдин шартлар кьулайбур тахьуни, государство гьам инвестициралди таъминар тавун, гьамни налогриз талукь яз кьезилвилер тагуни и хи-

ле члугвазвай вири зегьметар бада финин хаталувал екеди я.

Кьейдна кьанда хьи, эхиримжи 3 йисан вахтунда, кьецепатан уьлквейри санкцияр кардик кутун ва суьрсет паталай гьидай мумкинвилекай магьрум хьун себеб яз, уьлкведа хуьруьн майишат вилик тухунихъ элкьурнавай са жерге важиблуду проектар, программаяр кардик кутуни, дугьриданни, виле акьадай нетижайрални гьанва. Мисал яз, эгер гьасилзавай техилдин, картуфрин кьадардал гьалтайла, чун идалай виликни сифте жергейра авайтла, алай йисуз и рекьерай дуьньяда кьенкьивечи чкайрал акьатдайвал я. Малдарвилин хиле хьанвай агалкьунар лагъайтла, кылди кьачуртла, як, нек, некьедин продуктар гьасилун артух хьун экономистри санкциярихъ ва кьецепатан уьлквейрай гьизвай суьрсет ватандиндалди эзезунихъ галаз алакьалу ийизва. Лугьудайвал, бахтлувал жедачир, амма бедбахтвили кумек гана.

“Кьизилдин зулун” бегьер

Республикадин хуьруьн майишатда хьсан патлахъ дегишвилер жезвайди Дагьустандин патай иштиракзавайбуру уьлкведин меркезда гьар йисан зулуз кьиле физвай “Кьизилдин зул” выставкадай хейлин медалар, шабагьар (награда)р хькунни тестиькарзава. Ик1, 4-7-октябрдин Москвада хьайи Россиядин агропромышленный выставкада Дагьустандин хуьруьн майишатдин суьрсет гьасилзавайбуру жуьреба-жуьре дережайрин 56 медаль кьазанмишна. Абурукай 41 - кьизилдинбур, 10 - гимишдин ва 5 медаль буьруьнждинбур я.

РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрстводи кьейдзавайвал, выставкада кьетен чка Кикунидин консервиярдай заводди кьунвай, ам ана вини дережадин 14 медалдиз лайихлу хьана. Карханади емишрин мижера, тушенкаяр, клепер (урбеч), таза аялар патал тьунар гьазурзава. Выставкадал РФ-дин хуьруьн майишатдин министр Александр Ткачева кьейд авурвал, Кикунидин завод кьецепатан уьлквейрай гьизвай суьрсет галачиз, анжах хьуси суьрсетдикай аялар патал тьунар гьазурзавай Россияда авай са кархана я. И кардин сир ам я хьи, завод Гергебиль райондин Кикунидин хуьруьн кьережда, багьларин юкьва ава ва яр-емиш ина тарцелай атланмазди гьяззава, яргьал вахтунда амукьзава.

Республикадин малдаррини, адет хьанвайвал, медалар хьанва. Алай йисуз выставкада малдарвилдин пуд карханади - Гуниб райондин “Агрофирма Чох”, Рутул райондин “Восток-2” ва Гумбет райондин “Мехельтинский” карханайри иштиракна. Абуру Москвадиз Дагьустандин дагьлук, Лезги ва Тушинский жинсерин лапагар гьанвай. Пуд майишатдизни кьизилдин медалар гана.

Медалар кьачур карханайрин арада гьакьни Дербентдин коньякрин комбинат, Дербентдин газ квай чехиррин завод, “Азамат” КФХ, Кьизлярдин як гьядлай Урицкий комбинат, “Евроконд”, “Юагрохолдинг”, “Олимп”, “Дидо”, “Щидиб”, “Агрофирма “Цовкра-2” карханаяр ава.

Эгер кумек хьайитла...

Дугьриданни, эхиримжи йисара хуьруьн майишатдиз талукь яз кьиле тухвай дегишвилери нетижаярни гузва. Республикада суьрсет артух жезва. 10-20 йис идалай вилик михьиз терг авур чкайрал мад гуьлуьшан багьлар, ципицлукхар арадал хьезва, бегьерар артух жезва.

Мисал яз, чна Кьиблепатан Дагьустандин арандин гевгьер тир, хуьруьн майишат вилик тухун патал вири кьулайвилер авай, виридалайни чьехи Мегьарамдуьруьн район кьачун. Алатай йисуз райондин аграрийри республикада санлай кьачур кьадардин 25 процент тешкилзавай 40 000 тонн емишар, 13 500 тонн ципицлар, 86 000 тонн майваяр гьасилна. Алай йисуз, райондин администрациядин сифтегьан делилралди, емишрин кьадар 45 000, ципицларин - 14 000 ва майвайрин кьадарни 88 000 тонндив

агакьзава. Районда тахминан 10 гектар чилел теплицаяр эцигнава, саки 500 гектар чилер багьлари кьунва. Хийирдихъ элкьурзавай чилерин кьадар кьвердавай артух жезва. Нетижаяр, кьведай йисуз цининдалай гзаф бегьерар жедай-дак умуд кутаз жезва.

Гьа са вахтунда районда суьрсет чкадал гьядлай карханаяр авач. Гьасилзавай суьрсет анжах патарал тухвана маса гузва. Им лагъайтла, са гьил кутунна кьвалахунихъ галаз гекьигиз жеда. Ик1 суьрсет гьасилзавайдаз, я муьштерийриз тамам хийир жедач. Гьайиф хьи, гьа ихьтин гьалар патав гвай Сулейман-Стальский райондани, кьиблепатан Дагьустандин амай районрани ава (сад-кьве кархана квачиз). Гьа са вахтунда республикадин чьехи пай агьалияр патал хуьруьн майишат хизандиз кьазанжияр гьизвай авай са чешме я. Гьахьлувал патал кьейд ийин, и месэлаяр чкайрал ваь, комплекснийбур, яни республикадин, уьлкведин дережада гьална кьанзавайбур я. Эгер суьрсет гьалунин хилез са тимил хьайитлани кумек хьанайтла, месела, гьевечи цехар кардик кутунайтла, гьасилайди маса гудай рекьер жагьурнайтла, еришар, инанмиш я, акваз-акваз дегиш жедай.

Цийи завод эцигзава

Хазран КЬАСУМОВ

Сулейман-Стальский районда эхиримжи йисара цийи багьларни уьзуьмлукхар кутазва, гьасилзавай продукциядин кьадар артух жезва.

Гьелбетда, гьасилай продукция кьабулдай, абур гьядлай заводарни герек я. И кар фикирда кьуна, Дарклуш-Кьазмайрин патав, виликан “Калининский” совхоздин чехирар хьуддай завод алаз хьайи чкадал, райондай тир са карчиди консервиярдай завод эцигиз гьиле кьунва. Анал кьвалахар хьсан тешкуллувал аваз кьиле физва, герек материалари чкадал хьанва.

Чаз малум хьайивал, заводди гьар йисуз 30-40 агьзур тонн емишар (ципицлар) кьабулда ва гьядла.

Идалайни гьейри, заводдихъ емишар хуьдай бузхана ва офисдин дараматни жеда.

Консервиярдай завод 2018-йисуз кардик акатдайвал я.

Карчийар патал ачухнава

Дагьустандин карчийривай РД-дин карчийрин ихтиярар хуьн патал Тамам векилвилер ганвайдан аппаратдиз арзаяр гила мессенжерин (интернетдай хабарар агакьардай алатар) кумекдалди ракуьриз жеда. И кар патал региондин бизнес-омбудсмендин аппаратди виридалайни машгур мессенжерра - Telegram ва WhatsApp - члиз хабарар агакьардай рекьер ачухнава, хабар гузва идарадин пресс-центради.

“Чна коммуникациядин цийи жуьредин алатар ишлемишиз башламишнава. Гила карчийривай неинки и ва я маса суалриз жавабар жагьуриз, гьакьни арзаяр ракуьриз жеда”, - малумарзава республикадин карчийрин ихтиярар хуьн патал Тамам векилвилер ганвай Мурад Далгатова.

Ина гуьзчивалдай органри ахтармишунар авуниз, законра хьанвай дегишвилериз талукь малуматар чапда, гьакьни карчийрин ихтиярар члурунин жигьетдай мукьвал-мукьвал гьалтзавай дуьшуьшар веревирд ийида ва карчийриз меслятар гуда. Идалайни гьейри, и рекьерай агакьарай аржайриз тади гьалда фикир гуда.

WhatsApp-да авай дестедик и нумрадай экечлиз жеда: +7988 200-10-60.

Telegram-да авай дестедик экечлун патал агьадихъ галай сылка ачухна кьанда: t.me/ombudsmanrd

Алафар гьазурзава

РД-дин майишатра векьи алафар гьазурунин кьвалахар давам жезва, хабар гузва хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрстводин пресс-кьуллугьди.

Тамам тушир делилралди, республикада тахминан 1 млн. 537 агьзур тонн алафар гьазурнава. Им алатай йисан гьа и вахтунин делилрив гекьигайла, 70 агьзур тонндин артух я.

Кылди кьачуртла, 1 млн. 395 агьзур тонн векьер, 27 агьзур тонн сенаж, тахминан 115 агьзур тонн самар ва 12,7 агьзур тонн силос я.

Виридалайни гзаф кьадар алафар, хабар гузвайвал, Кьизляр ва Хасавюрт районрин майишатри гьазурнава.

Надият ВЕЛИЕВА

УЬМУЬРДИЗ вил вегейла, гикъван дегишвилер къиле физва дуньяда. Бязи чкайра жезвай тлеби бедбахвилер (еке къар, чилер зурзун, яд акъалтун) акурла, на лугъуди эхирзаман я. Тлебиат гьик дегиш хъанватла, гъайиф хь, инсанрин къилихарни гьак дегиш хъанва, жезва. И секинсуз дуньяда инсанрин, гъатта багърийрин арадани гъурмет-хатур амач. Ик, алай ва алатай девирар гекъин. Чехибурувай ван хъайивал, гьак гъевчи члавуз чазни акурвал, виликрай хизанда диде-бубаяр, стхаяр, сусар вири санал яшамеш жезвай, вирида алтлушна, киредин са къапунай кларасдин тлуралди хуьрек недай. Кваллин члехиди буба жедай, амайбур вири адаз - табий, члехидан гаф виридаз къанун тир. Сусариз апаян, къаридин, гъуьлуьн чиниз экъечина рахадай ихтияр авайди тушир. Члиз авай са тимил сурсет авачирдахъ, дарда авайбурухъ галаз пайдай. Инсанар мергъяматлу, регимлу тир. Ихътин

Адалат кваллин, хизандин абур я

квалле, гьелбетда, гъурмет-берекатни жедай. Къал-къиж, къайи рахунар, туклуьн тавунар вучтинди я!

Бес гила? Са къавун кланик квачтани, гъарма сад чпин хуси квалера яшамеш жезватани, гъатта багърийриз, мукъвабурузни садаз-сад аквадай вилер авач. Са шумуд мисални гъиз кланзава.

Са бубадихъ рухваря жезва. Абурукай бязибур жуьреба-жуьре шегъерриз акъатзава. Рухваря авайвилей бубади, абур мугъмандиз хтайла, къаткиз-къарагдай чка хъуй лагъана, еке квалер эцигзава. Диде-буба амай къван гагъди стхаяр арада гъурмет аваз яшамеш жезва, абур гъар гъи вахтунда хъайитлани, рикл секин яз, бубадин кваллиз жезва. Вахтар хъайила, диде-бубаяр рагъметдиз физва. Гила мугъмандиз хтай рухвариз маса шиклар аквава.

Алатай йисара хъиз диде-бубадин ни галай и кваллихъ гъурметлувал, чимивал, багъривал, берекатлувал амуькзавач. Бубадин квалера рухварикай сад вичин хизан галаз яшамеш жезва. А квалер эцигдайла, хабарни авачир, цлал гъич керпични хкаж тавур суса лагъайла, гила абур къилди-къилихъ чпинбур, маса гъич саданни пай квачирбур яз гьисабзава. Хуьруьз хийир-шийирдик жезвай гъуьлуьн стхаярни чпин бубадин кваллиз атун хуш жезвач. Итимни, веледарни вичин члав кьуна, кваллиз вили-вилек хтай гъуьлуьн стха ва я адан хизанар кьулу-кьулухъ хъфидайвал ийизва. Адан чиниз экъечизава, рикл тлар жедай гафар лугъуза, паркутар гьалчзава. Вуч кланзава ихътин сусаз? - стхаяр садаздавай къакъудун, шегъерра авайбуруз чпин бубадин кваллихъай квал атун...

Кваллин кавхавал папан гъиле хъайила, стхадивайни са затни жедач. Ам стхадихъ галаз алакъяар члурунални рази я, амма папан кефи хаз кланзавач,

мийир-межер лугъуз жезвач. Диде-шегълидин фигъил маса зат я. Бес мукъвавал, стхавал, багъривал, архавал и заманада герек амачни? Бес стхаяр садаздаз санални герек жезвачни? Гележегда абурун веледар садаздахъ галаз алакъяда хъана кландачни? Жув члехи хъайи, тербияламиш хъайи диде-бубадин кваллихъ веледрин вил жедай адет я.

Гила ихътин дуньяшудикайни лугъун. Са дидедихъ са хъани кьве руш авай. Хци, квал карида кьуна, шегъерда кваллахъзавай. Кьве рушни, чпин квалюгъ хъана, дуланажагъни хъсан яз, стхадихъ галаз са шегъерда яшамеш жезвай. Яшар хъана, диде рагъметдиз фена. Гила рушарин вил хуьре авай дидедин квалера жезва. Абуру стхадиз квалер пуд чкадад паюн теклифзава. Вахарихъай вил къязавай стхадин ийир-тийир хъанвай. Эхирни ада квалер кепекрай маса гана, вичиз са машин къачуна. И кардикай хабар хъайи вахари стхадин гугъуьна къаргъиш туна. Машиндини а касдиз хийир ганач - ам бедбахтвиллин дуньяшудик телеф хъана.

Яшлубур тебрикна

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

6-октябрдиз Дербент шегъердин "Лейла" твар алай залда Яшлубурун югъ къейдна. Зал гурчегдиз туклуьрнавай ва ана суфраярни ачухнавай. Мярекатдизуьлкведин, республикадин ва хайи шегъердин абадвал хкажун патал баркаллу зегъметдалди члехи агалкьунар къазанмишай ва, яшаризни килиг тавуна, гилани зегъмет члугъазвай дербентвийриз теклифнавай.

Яшлу несилдиз сувар Дербент шегъердин къил Малик Баглиева мубаракна:

- И югъ куь яшлувал рикел хунин югъ туш, ам кезе, чи бубайризни дидеиз, зегъметдинни даявдин ветеранриз, куь тежрибадиз, хъсанвиллини камаллувиллиз чухсагуьлдин чими гафар лугъудай югъ я. Зи гафариз къуват яз ихътин мисал рикел хкин: Бубади хцивай хабар къазва: "Вун вилекъе яни, зун?" Гадади гъасятда "зун" лагъана, жаваб гузва. Са тимил анихъ фейила, гадади жаваб

хгузва: - Вун, буба. - Бубади хабар къазва: - Бес вучиз вун сифте маса жаваб ганай? - Вучиз лагъайтла а вахтунда ви гъил зи къуьнел алай.

Анжах куьн патав гъайла, чна чун вилекъебур яз гъисзава, кведи рахун, квевай камаллувиллин тарсар къачун, чун паталди еке шадвал я, - алава хъуьуна М.Баглиева.

Вичин рахунра шегъердин къили Дербент йигин камаралди вилик физвайди, шегъер цийи квилелай арадал жезвайди, ана еке дегишвилер жезвайди, гъеле гзаф крар хъувун герек тирди, шегъердин властди вири къуватар шегъерэргъийрин агъваллувал хкажуннихъ желбдаиди къейдна.

РД-дин Гьукуматдин, зегъметдинни яшайшдин жигъетдай вилик финин министр Расул Ибрагъимован тварцихъай шегъердин социальный хилия управленидин

начальник Людмила Терещенко-дини кватл хъанвайбуруз Яшлубурун югъ тебрикна.

Мярекатдал шегъердин школайра тухвай "Зи клани члехи бубани баде" сочиненийрай цларарихъ яб акала, шегъердин общественный палатадин председателдин заместитель Сейран Рагъимова конкурсдин гъалибчийрив савкъатар вахкана.

И юкъуз шегъердин гъурметлу агъали Гъажи Жабраилова санал 50 йисуз яшамеш хъайи са жерге хизанрив "Кланвал ва вифалувал хуьнай" медалар вахкана. Дербент шегъердин офицерин союздин председатель Саид Агъмедова военный рекъай кьуллугъзавай офицерин уьмуьрдин

юлдашрив "Офицердин кайвани" медалар вахкана. Шабагъар вахкай виридаз шегъердин къилин патай савкъатар гана.

Яшлубуруз члехи концертдин программани гъазурнавай. Ана шегъердин аялрин ва идарайрин художественный самодеятельнострин коллективри иштиракна.

Мярекатдиз къаюмвал Малик Баглиева, "ДЗИВ" ОАО-ди, "ТЭФИ", чрадай шейэрин "Тале" ва "Восточная выпечка" фирмайри, "ТВ-Каспийди" ва шегъердин 1-нумрадин базарди авуна.

Межид бубади лугъудай...

Омар ГЪУЬСЕЙНОВ

Худа ва Фуда

Къадим заманада са вилаятда зурба кесер авай Фуда твар алай са гъаким хъаналда. Ам гагъ-гагъ, халкьар вичикай гьикл рахаватла чирун патал, дервишди хъиз куьгъне парталар алукна, вичин вилаятда къекъедалдай. Са сеферда везирарни галаз Фуда базардиз фидайла, адаз анин ракларив кьве буьркьуь къекъеверга ацукънаваз аквада.

Абурукай сада "Я Худа, зун вилерин ишигъдикай магърум яз клева ава, заз са кумекдин гъил яр-гъи ая" лугъуз, Аллагъдиз ялварзавай.

Муькуьда "Я Фуда, вун члехи кас я, чи вилаятдин гъаким я, вун са кумек це буьркьуь фугъарадиз" лугъуз, Фудадиз тавакьу ийизвай.

Фудадиз везирриз тапшурмишда: - Вач, тади гьалда фена, клане къизилдин пулар туна, са платнусда авай аш гъана, а завай кумек кланзавай буьркьуьдав вице. - Вич са кьерехда акъвазна, кардин эхир вилив хвена.

Аш незвай буьркьуьда, Фудадиз вичивай жедай къван хийир-дубаяр авуна, къапуна амуькай пай къунши буьркьуьдав вугуда.

И квед лагъай буьркьуьда незвай аш эхирдал къведайла, адан тлуруна къизилдин пулар гъатда. Ада абур тади гьалда къачуна, вичин кьулухъ вегъеда ва, гъилер цавуз хкажна, "Я Худа, ваз шукур хъуй, ваз зи ван атана, зун кьве югъ тир гишилаваз, вун зун клевай акъудна", лугъуз, Аллагъ-Тааладиз вич рази тирди малумарна.

Къуншидин юзурникай, Аллагъдихъ элкьвена ада лугъузвай гафарикай са гъихътин ятлани шак атай муькуь буьркьуьда адавай хабар къада: - Абур вуч ванер тир, вун аш недайла заз атайбур? Ваз вуч жагъана платнусдай?

- Са затни, - жаваб гуда пулар жагъайда. - Ам зи

тлур платнусдин кьерехда акурла акъатай ван тир, - секинарна ада вичин къунши.

И кар акур Фуда гзаф тажуб хъана, тлур сара кьуна амуькна. Ахпа ада, везиррихъ элкьвена, клеви ванцелди лагъана: - Гузвайди анжах Аллагъ вич я. Ада тагайди садавайни я гуз, я къачуз жедайди туш!" Ик къуьтягна Межид бубади вичин ихтилат.

Буба, хва ва хтул

Им алатай асирра хъайи кар я, - башламишна Межид бубади са маса къиса. - Гзаф яшар хъанвай буба клеви азардикди месел алканвай. Адахъ гелкьвез хуш авачир хцин суса апаяз гъич югъ тагуз, герен-герен адан кефина эцягъиз, вун чи чандилай мус алатдайди я лугъуз, гъарай-эвериз, неинки къуьзеказ, гьакл вичин гъуьлуьзни кваз фир-тефир чка сална.

Михъиз ийир-тийир квахъна, аман атланвай хцин къилиз гила буба кваллай са патаз акъуддай фикир къведа. Ада еке са зинбил храда, ана селигъадалди буба твада ва ахпа ам мичли йифиз, инсанриз таквадайвал, гъевчи хцин кумекдалди тамуз тухуда. Буба тама туна, кьулухъ элкьведайла, гадади адавай тлалабда: "Чан буба, вун закай инжиклу жемир. Ваз папа заз квалле экуь югъ къалур тийизвайди аквазва, заз маса чара авач. За вун и тама тада, ваз герек дава-дарман, тлун-хъун, пек-партал за гъа иниз гьид, анжах вун зун тахсирлу ийимир".

Гада кьулухъ элкьвез гъазур хъанвай члавуз, бицли хци, яни къуьзекан хтулди, вичин бубадин валчагъдин цен кьуна, адавай жузада: "Дах, я дах, вун акъван зегъметар къачуна храй и тларам зинбил тама турла, вун къуьзуь хъана, рекъидайла, за вун тамуз гьикл тухуда?.."

И гафарин ван хъайи буба кьве гъиливни къил кьуна амуькна. Ам вичи ийизвай, къанажагълу касдин къилиз текъведай тахсиркарвиллин гъавурда акъуналда, нетижа кьуна Межид бубади...

Эхъ, риваятра уьмуьр ава ва тербиядин тахни. Анжах акьул кьиле яхъ...

Инсанар, чпиз мумкинвилер хъайила, кIвалахдивай азад вахтунда, иллаки гатуз, ял ягъиз кефердай къиб-лепатаз, гьатта маса уьлквейризни физва. Гуьрчег чкайриз, анрин агъалийрин ацукьун-къарагъуниз, яшай-ишдиз, медениятдиз итиж ийизва, такур чкаяр аквазва.

Сейфудин ШАГЪПАЗОВ

Шаклувилер квахъна

Гад алукуайла, къуд аранда акъуднавай куьнуьяр дагъдиз хутахунин къайгъуй-ра авайла, чаз чи са танишди абур Хив райондин хуьрерикай санит тухунин меслят къалурна ва анин тлебиатдин девлетлувилин тарифна. Дуьз лагъайтIа, чун икъван гагъ а патариз фенвачир. Адан меслятихъ яб гайи зунни зи амадаг - эминхуьруьнви Исмаилов Ноябрь - Хуькварин хуьруьз акъатна. - Чаз ина чирхчир, таниш авачир. Гъавилляй хуьруьн администрациядиз фена. Кавха чкадал алачир, ам Хивда авай. Адан заместитель Рамалданов Аркадия, хтайла, вичи адаз чи дердикдай лугъудайдахъ ва ам ихътин къени крариз акси тежедайдахъ инанмишарна ва чав чIижерин сагъламвилер гьакъиндай справка хуьн чарасуз тирдини къейдна.

Хъсан крар мадни жедайдахъ инанмиш я хуьквавияр. Чаз ина авай вахтунда администрациядин къил Абдулкеримов Мурадан терефдиз хуьруьнвийрин сиверай анжах хуш келимаяр ван хъана. Ам кар алакъдай жегъил тирди, хуьр авадаламишунин къайгъуй-ра авайди, ам вичихъ далу акализ жедай регъбер тирди къейдзава чкадин агъалийри.

Хуьруьнвийриз чпин къайгъудар кавхадин къадир ава.

Гатун циклиз живни гьатда инай

"Ша, за куьн са чкадиз тухуда", - лагъана чаз са юкъуз Эвес муаллимди. Адав ведрони гвай, нажахни, фонарни. Чун чи чIижерин куьнуьяр алай чкадила гьулци там галай патахъ са 300 метр мензилдиз фена. Тамун къерехдал алай са еке тIеквендай чилин клиник фена Эвес муаллим. Адан гугъуьналлаз - чунни. Винел 30 градусдин чимивал

Жуьреба-жуьре машгъулатар, хийир-шийирдин, кIвалахдихъ галаз алакълу, мехъеррин ва маса рекъер сеbeb яз, Дагъустандин хуьрер, такур чкаяр аквадай мумкинвал къериз-цIаруз чазни жезва. Жуван машгъулат тир чIижерхъанвилехъ галаз алакълу яз цIинин гатуз зи къисметдизни атана ахътин мумкинвал.

вид талгъана, мийир-межер лагъана кланда чIехибур. Тербиядин кIвалах зайиф хъайила, инсандин къадакъар буш жеда, - алава хуьвуна ада. Гатун циклиз живни тIуьна чна, тухдалди Эвес муаллимдин ихтилатрихъ ябни акална.

Хуькварин хуьруьн философ

Сад хътин машгъулатар авай, руьгъдиз мукъва, са тах квай инсанар микънатIисди хъиз сад-садал чIугвада, чеб чпин гъавурдани фад акада. Абур фад танишни жеда, бязи вахтара а танишвал лап яргъалдини фида. Жув хайи литературадиз итиж ийизвай кас яз заз лезги зарийрикай тIимил-шимил делилар чида. И хуьрени хъизвай къве кас авайди заз малум тир. Абурукай сад - Эмирбегов Демирбег. "Чан алай фикирар" ктабдин, Гъажи Ильясова урус чIалазни таржума авуна, "Шальные мысли" тIвар алаз акъатнавай афоризмайрин

- Ам чи хуьруьн дестекрикай сад я, муаллимвиле кIвалахзава, хуьруьн общественный уьмуьрдани активнидаказ иштиракзава. Ада вичин къве баладиз дидедални авуна бубавални, къведазни къилин образование къачудай мумкинвални гана. Лезгийри лугъудайвал, къилел бармак алукуьниз кутугай дишегъли я.

Таниш хъана адахъ галазни. "ЧIижерхъандиз автордин патай" кхьинар алай мад са ктаб хъана заз. "Вун хъаначиртIа..." тIвар алай ктаб кIелайла аквазва хъи, Марьям назик лирик я. Адан шиирар муьгъуьббатдикай, вичин патай дидедиз авай кланивиликай, булахдин шуршурдикай, тлебиатдин гуьрчегвиликай я. Ада вич дагъви руш тирдал дамахзава. Марьяман яратмишунра хайи хуьруь къетIен чка къазва, инай ам дуьньядин ала-матриз килигзава, абуруз къимет гузва. Чубарук вичин мукал хъиз, ам хайи хуьрел къару я:

*Вун бала хъиз къада хурал дагълари,
Къуд пад ййлах, эхир авач тамарин,
Чи уьмуьрдин, яшайишдин гьаларин,
Килиг дустар, гуьзел девран хуьрева...*

Генани хъизва ада: Гъар са касдин чандин дарман хуьрева... Руьгъдин иман, къуват аман хуьрева... Сагъламвилер рикIин гиман хуьрева... Зегъметкешрин манидин ван хуьрева...

Цуьквер ва цуьквер

ХЪТИН ИНСАНАР...

Идарадай кимел экъечIай чи къаншарда Хив патахъай хтай машин акъвазарна ва анай къве итим экъечIна. Гъилер яна, жузун-качун авуна, абуруз чун яргъай атанвайди чир хъайила, "ина кафеяр авай туш, мугъмандиз са истикан чай, са тике фу гун чи хуьре адет я" лагъана абуру.

- Чи кIвал мукъвал ала, чиниз хъфин, - чпин кIвализ теклифна яшлу итимди. И хуьре чи сад лагъай хванахваяр школадин завуч Вячеслав Аскеровакай ва яшлу муалим Эвес Алискеровакай хъана.

Хуькварин хуьруьз атай сад лагъай юкъуз чаз ина мугъмандиз фикир гун, къабулун, гъурмет авун, адан дерди туькIуьрун ва дагъвийрин маса ерияр вине авайди акуна. Къведай рекъе чи къилиз атай "яраб чун ина къабулдатIа, тадатIа, низ чир хуьй анин инсанар гихътинбур ятIа" лугъудай фикирар, шаклувилер квахъна.

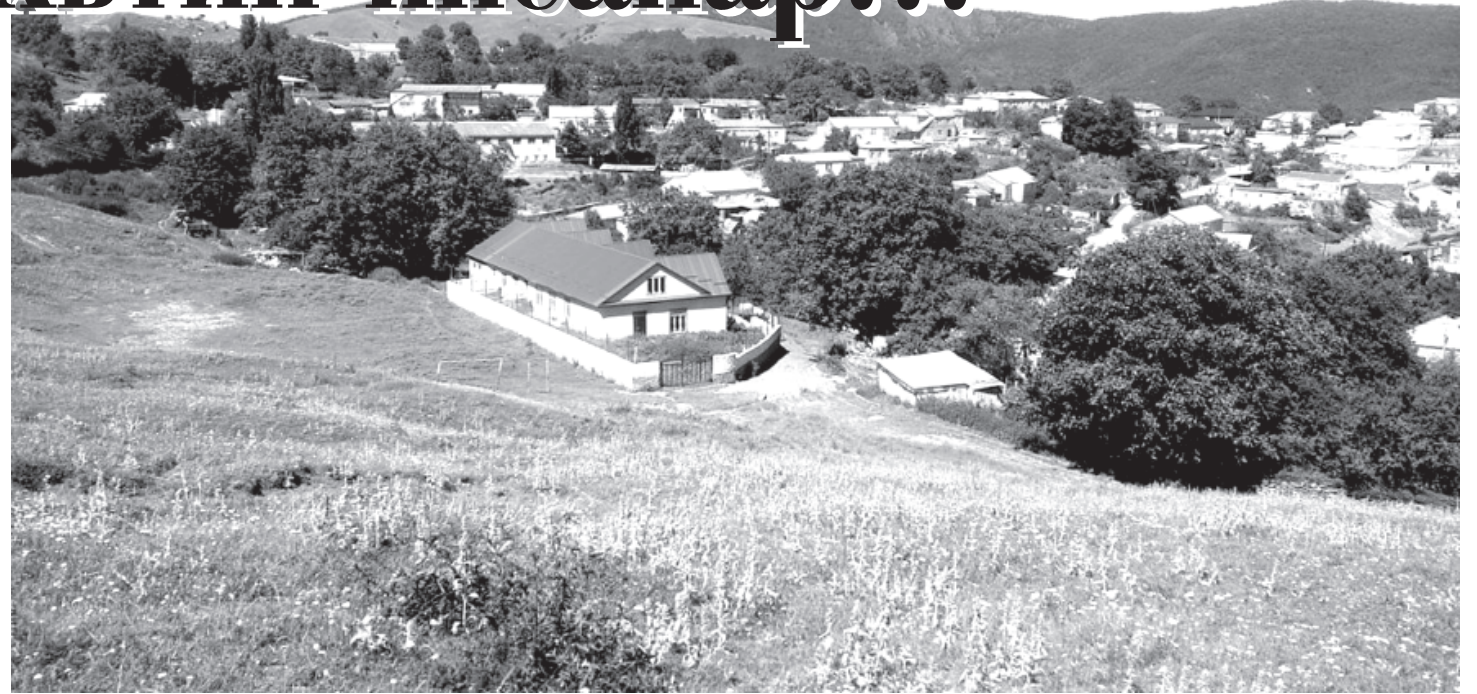
Къадирлу халкъ ва къайгъудар регъбер

Хуькварин хуьруьн мулкунин къуд патавай гуьрчегвили сифте яз иниз атай инсан гъейранар тавуна тадач. Ина чпел фикир желбдай чкаяр гзаф ава - золовий (гарун таъсирдикди хъанвай) шегъер, Пирен там, цуьк акъудай чуьлдер... Баркаллу рухвайри чIагурна туькIуьрнавай булахар, ял ядай чкаяр акурла, зи рикIел шаир Ибрагъим Гъуьсейнован гафар хтана: "Сагърай лезги халкъ, гуьрчегвилерин къадир авай!"

Белки и хуьре авай михъивални анин инсанриз тлебиатдин гуьзелвили авунвай таъсирдин нетижа я жеда. Ина, бязи чкайра хъиз, рекъин къерехра, хуьлера, саларин жугъунрин кланера пакетар, баклашкаяр аквадач. Вучиз лагъайтIа зирзибил, чантайриз, чувалриз кIватIна, хуьруьвай са тIимил яргъак квай хъуртал гадарзава ва анални, цIай яна, кузва. Михъивал хуьн патал субботникар тешкилзава.

Хъвадай цин месэлани ина къайдадик ква. Яргъал мензилдай, Яракрин дагъдай, турбайра аваз гъанвай яд сифте къве цистернадиз кIватI жезва, анай хуьруьн вири магълейриз пайзава. Яд, кранар эцигна, герек чIавуз ахъайиз, къенятвилелди ишлешизава.

Хивдай Хуьквас къевзвай рекъе "Нетлерин къилелай" хуьруьз къван икъван гагъда къир авачир. ЦIи гатуз и рекъе хуьруьн агъа къилиз къван къир канва.

Хуькварин хуьруьн акунар

авай, чаз, тIеквендиз гъахъайла, холодильникдиз феи хъиз хъана. Инаг жив хуьзвай бузхана тир. Са ведрода авай живни гваз хтана чун винелди. Чи беледдин ихтилатрай малум хъайивал, вилик вахтара, холодильникар авачирла, хуьквавийри ина жив хуьзвай. Хуьруьнвийри и адетдал къенин юкъузни амалзама. Февралдин вацра жемьтди, гъвечи-чIехи кIватI хъана, бузхана живедив ацIурзава. Ада чаз хуьре Яран сувар ва маса мярекатар гъикъван гурлудаказ тешкилзаватIа, бубайрин адетриз гикI гъурметзаватIа, гъадакай, хуьре тухузвай серенжемрин къиле агъсакълар тир Магъарамов Къурбанэфенди, Абдулкеримов Мегъамедрагъим, Якъуб муаллим ва масабур акваззавайдакай, жегъилар дуьз рекъе твазвайдакай лагъана. Гъелбетда, ихътин камаллу, дуьз рекъ къалурдай бубаяр хъайила, жегъиларни кутугайбур жеда.

"Цегъ феи цIарай бацIиярни фида" - лагъана тежрибалу муаллимди. - Тербиядин кIвалах гъилияй вегъейла, жегъилрихъ нагъакъан крар, чIуру нетижаяр жезва. Тербия эвел кIвале, ахпа школада, куьчеда хъана кланда. Куьчедани чIуру кIвалах ийизвай аялдиз, зид-

кIватIалдин автор. Са юкъуз жагъурна за Демирбег. ЧIижерхъан тирди чир хъайила, дериндай нефес чIугуна, ухът аладарна:

- Эгена чIижерин хизандин садвал, абурун уьмуьрдин садасвал (гармония), зегъметкешвал, чпин несилдикай фикирун чахъ - инсанрихъ хъанайтIа, дуст кас, чун абад жедай, - лагъана Хуькварин хуьруьн философди.

"ЧIижерхъандиз автордин патай" кхьинар алай са ктабни багъишна Демирбега заз.

Муаллим, лирик, хуьруьн дестек

Къвед лагъай заридин суракъдани гъатна зун. Эхиримжи вахтунда "Лезги газетдай", "Дагъустандин дишегъли", "АЛАМ", "Куьредин ярар" журналра вичин эсерар чапнавай Марьям Алискерова. КилигайтIа, ам сифте юкъуз хъайи хванахвайрикай садан - Эвес муаллимдин руш тир къван!

- Ам хуьре яшамеш жезвани, тахъайтIа патарал алани? суалдиз са хуьруьнвиди ихътин жаваб гана:

М.Алискеровадин къелемдикай аялриз бахшнавай шиирарни хкатнава. "Ватандин руш" шиирда дидеди хабар къазва рушавай: "Вун нин руш я цуьк хътин?". Бубади хабар къазва: "Вун нин руш я нуькI хътин?" Садани такан тахъун патал вич ватандин руш тирди къейдзава акъуллу руша.

Заз и шиирдин игит рушакай Марьяман ухшар атана.

ЧIижериз - вирт, чазни - хванахваяр...

Каинатдин къанунар я, акуна-такуна гадни акъатна. ЧIижери и баркаван чилел битмиш жезвай цуькверилай вирт кIватIна. За лагъайтIа, жуваз цIийи хванахваяр, танишар - зунни зи амадаг чпин рухваяр хъиз къабулна кIвале чка гайи Зилфи бах, Играмудин, Зиямудин, Шарифудин, Неби, Къазиагъмед, Шиирбег, Омар...

Куьни кIватI хуьвуна рекъе гъат хъийи-дайла, зи мецел ихътин хийирдин дуьа атана: и мулкунал цуьквер ва хуьрени цуьквер хътин инсанар бул хуьрай!

Ван авуна Тарам эсер

М.Жалилован "Артур" поэмадикай кьве гаф

Арбен КЪАРДАШ,
Дагъустандин халкьдин шаир

МЕРДАЛИ ЖАЛИЛОВ лезги эдебиятта, гьевчи жанрийрин устлар хьизни фадлай машгур я. Адан поэмаяр гьар сад кылди-кылдин, сад муькуьдаз ухшар тушир, сада муькуьда авай фикирар тикрар тийизвай эсерар я.

Шаирди эхиримжи йисара чи уьмуьрдин тIал алай гзаф месэляяр публицистикадани, шииратдин ва гьикаятдин чIаларани кесерлудаказ ва эсерлудаказ веревирдзавайвили чун гьар гьилера гьейранарзава, чи обществода кьиле физвай гьерекарал дериндай фикир желбзава ва абуруз кьимет гузва.

Мукьвара "Лезги газетдиз" М.Жалилован бажарагьдин тазавални хцивал мад сеферда тестикь хьийизвай поэма - "Артур" - акьатна. КIелзавайбуру гьил-гьилеваз адакай чпин фикирар лагана, разивални гьейранвал кьалурна.

И поэма гьакI туплай фитиннавай эсер туш, ам гьакьикьатда хьайи вакьийриз, гьакьикьи игитдиз бахшнавайди я. Ам шаирдин хуьруьви, ФСБ-дин жегил капитан, вичин чандилайни гьил кьачуна, инсанар мусибатдикай - чеб инсанар яз чпик инсанвилни са лишанни кумачир бурквеба душманри илитнавай мусибатдикай хуьн патал вичин адетдин кьуллугь кьилиз акьудай, чи уьмуьрда кьегьалвални, итимвални, инсанвални, яг-намусни амайди ва амуькун лазим тирди кьалурай миграгьви Артур Бабаевакай я.

Са шумуд тахуникай ибарат поэмадин гьар са кьил кылдин эсер хьиз кьабулиз жезватIани, абуру вири

са фикирдалди, са тарихдалди, са игитдалди ва адан чIварахралди битав ва сад авуна.

Заз, миграгьвидиз, иллаки Артуран бан-бубайрикай тир Хан-Бубадикай - Теймурханакай, жува кIелай мектебда тарихдин тарсар гайи Мирзехан муаллимдикай кхьенвай кьилери дериндай таьсир авуна. Ахьтин ксар тек са Артуран чIварахар туш, абуру чи, вири миграгьвийрин, Миграгь-дердин вири агьалийрин, дувуларни я. Мердали Жалилова чи руьгьдин деринра секин хьанвай а шиклар-кьаматар, абурух галаз алакьада хьайи кьван крар-тарихар вири садлагана чан хкана юзурна, гьерекарта туна, гьиссерин сел кьарагьарна.

Артуран буба Эмирхана игит хьиз телеф хьайи хцин дафтарар гьилелай ийидайла, анай гьиссериз артух рехь гана кIан тийир кьуллугь гваз хьайи касдин эрзиман, михьи, экуь, тавази, назик гьиссер кваз кхьенвай шиирар жагьуникай раханвай кьилини чIарар цаз-цаз тахьана кIелиз жедайди туш.

Са гафуналди, Мердали Жалилова эдебиятдиз кье кьери хьанвай хвал - кьегьалвал гьи кьадал хьайитIани кьалуриз жедайвилай, ам амайвилай, квахь тавун ва квадар тавун лазимдакай кхьенвай тарам эсер гьана. И поэма кылдин ктаб хьиз чапна, герек чкайриз чпив кьур баянарни гана, вири мектебриз пайнайтIа, ам чи вири жегьил несилдивай кIелиз жедайвал авунайтIа хьсан жедай.

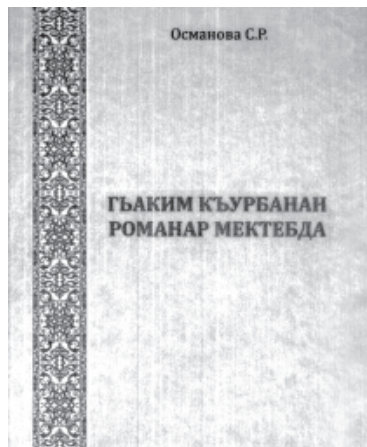
"Артур" поэмади Мердали Жалилован илгьамдин булах вичин кIамбурда авайвилни шад хабар ва адан шииратдин гьебейрай чав мадни хьсан эсерар агакьдайвилни умуд гана. Сагьрай чи шаир!

Цийи ктаб

Муаллимар патал

Дагьви ШЕРИФ

И йикьара "Мавел" чапханада "Гьаким Кьурбанан романар мектебда" ктаб-пособие акьатна. Автор **Сегьерхалум ОСМАНОВАДИ** зари Гьаким Кьурбанан романар милли мектебда чирунин тежрибадикай суьгьбетзава. Хайи чIалан ва литературадин тарсар гузвай муаллимар патал им лап хьсан ктаб-меслятчIи хьанва.

Сулейман-Стальский райондин Герейханован хуьруьн 1-нумрадин юкьван школада кIвалахзавай муаллим-методист Сегьерхалум Рашидовна Османовадин кьелемдикай муаллимар патал ихьтин жуь-

редин ктабар мадни хкатнава: "Мерд Алидин "Фу" поэма чирун", "Гьаким Кьурбанан эсеррай адетдин бур тушир тарсар", "IX классда хайи литературадикай малуматар" ва мсб.

Чи школайра и ктабдикай менфят кьачуз жедай муаллимар самбар ава, амма гьайф хьи, ам 300 экземплярдин кьадазда аваз акьуднава.

Ктаб пуд кьиликай ("Гьаким Кьурбанан гьикаят", "Гь.Кьурбанан романар мектебда", "Классдилай кьеце кIвалах" ва ишлемишай чешмейрин сиягьдикай ибарат хьанва.

Авторди кьейднава:
- Литературадин эсерин куьмекдалди за аялриз литературадин чIал чирзава, абурун рахунрин ва хьинрин чIал гьегеншарзава, девлетлу ийизва. Лезги чIалан гуьзелвал, ам хуьн лазим тирди чи гзаф зарийрин эсеррай аквазва. Зун Гьаким Кьурбанан эсерар аялриз дериндай чирунал, адан романрай адетдин бур тушир тарсар гунал, аялриз художественный эсерин куьмекдалди хайи Ватандин тарих чирунал, жуван методика арадал гьунал ва адакай жуьреба-жуьре мярекатрал райондин, республикадин муаллимриз суьгьбетар авунал машгур я. Гь.Кьурбанан гзаф эсерар лезгийрин тарихдиз талукь бур я...

Лайихлувилер екебур я

ВЫСТАВКА

Кьагьриман ИБРАГЬИМОВ

Дербент шегьердин дуьньядин динринни культурайрин музейда Мамедкьаладин аялрин художественный школадин 45 йис тамам хьуниз талукьарнавай яратмишунрин выставка кьиле фена.

1972-йисуз кардик акатай, Дагъустанда сад лагьайди тир аялрин художественный и школада яратмишунрин рекьйя тежриба авай муаллимривай 800-далай гзаф аялри чирвилер кьачуна. Абурукай гзафбуру художественный училищейрани вузра чирвилер кьачун давамарна, улкведин гзаф пипера зегьмет чIугвазва.

Выставка тешкилай Дербент райондин администрациядин культурадин, милли политикадин ва диндин крарай отделдин регьбер Секинат Сеидовадин гафаралди, художественный школада вердишвилер кьачур аялар неинки республикада, Россиядин регионра, гьакIни маса улквейра тухвай гзаф выставкайрин, конкурсрин ва аялрин яратмишунрин фести-

валрин иштиракчияр - гьалиб-чияр я.

Мярекатдиз Дербент райондин администрациядин кьилин заместителар Сеидмегьамед Бабаев, Садир Эмиргьамзаев, Анвер Гьажимуратов, Фуад Шихиев, райондин депутатрин Собранидин председател Мажмутдин Семедов ва масабур мугьман хьанвай.

Сеидмегьамед Бабаева муаллимриз, аялриз ва атанвай мугьманриз юбилейдиз талукь мярекат вичин ва Дербент райондин кьил Мегьамед Желилован патай мубаракна.

- 1972-йисалай инихь школада чирвилер кьачунвайбуру

Японияда, Мексикада, Америкада, Францияда, Индияда, Болгарияда, Польшада кьиле тухвай саки 120 международный выставкада иштиракна. Эхиримжи агалкьунрикай яз Москвада кьиле феи Вирироссиядин аялринни жаванрин яратмишунрин фестивалда иштиракун кьейд ийиз жеда, - лагьана ада.

Эхирдай С.Бабаева школадин директор, РД-дин лайихлу художник, Россиядин художникрини дизайнерин Союздин член Гьамзат Гьуьсейновав ва тафаватлу хьайи аялрив райондин кьилин патай грамотаярни чухсагьулдин чарар вахкана.

Ирс хуьзва

С.-А.АБДУРАШИДОВ

Чаз малум тирвал, гзаф хуьрерин мектебра, культурадин маканра край чирдай пипер - музей ачухнава. Гьа жергедай яз Рутул райондин Хьуьлуьдрин хуьруьн школадани тарихдин тарсар тухузвай тежрибалу муаллим, зегьметдин ветеран **КЪУРБАНОВ Сажидин** кьиле аваз тарихдин музей арадал гьанва.

Кьурбанов Сажидин Летифович 1953-йисуз Рутул райондин Хьуьлуьдрин хуьре муаллимдин хизанда дидедиз хьана. Хуьруьн мектеб куьтягьай ам Дербентдин педучилищедик экечна. Ана пешекарвал кьачур жегьил муаллим Ихрекцин сифтегьан классрин муаллимвиле тайинарна. Кьве йисуз Германиядин Бург шегьерда армиядин

жергеяра кьуллугьна хтай ада сифте Игьахьрин, ахпа Лакунрин хуьрера муаллим яз кIвалахна. Гуьгьуьнлай Дагпединститутдин (гилан университет) тарихдин факультетда заочникаказ кIел хьурур ада 1979-йисалай инихь тарихдин муаллим яз хайи хуьре кIвалахзава. Сажидин

муаллимдин чалишмишвилер себеп яз гила Хьуьлуьдрин хуьруьн школадани тарихдин музей хьанва.

Ина чи ата-бубайрин девирда ишлемишай хуьруьн майишатада герек алатар, кьаб-кьажах ва кьадам маса шейэр ава.

Пешедив рикI гваз эгечлуналди, аялрихь ва диде-бубайрихь галаз хуш рафтарвилни алакьаяр хуьналди, Сажидин муаллимди вичиз еке гьуьрмет кьазанмишзава.

Ада вичин зегьметдалди туькIурнавай музейдин кабинетда вири экспонатар чпин чкайрал эцигнава. Муаллимдин ва аялрин кьуватралди абурун кьадаз кьвердавай артух жезва. Гележегда Хьуьлуьдрин хуьруьн музейдиз элкьведай край чирдай пипI - школадин музей инихь тарихдин муаллим чка кьвердавай дарискьал жезва.

Чи макьалайрин цIарце аваз

КIанзавайди эгечIун я

Райсудин НАБИЕВ

Мукьвара "Лезги газетда" Ахцегь райондин вири мектебра тарсарилай вилик аялар патал зарядка тухунин хьсан адетдал чан хканвайдан гьакьиндай малумат кIелайла, зи рикIел ихьтин агьвалат хтана.

Зун Ватандиз кьуллугьна, кIвалахдай ашкьи-кьуват аваз хуьруьз хтана. ВЛКСМ-дин райкомди заз жуван хайи хуьруьн мектебда пионервожатыйвал авун теклифнай. А девирда мектебдин директор вичин кIвалах чидай пешекар Зайнали Гьажалиев тир.

Са сеферда муаллимрин собранидал за гьар экуьнахь, тар-

сарилай вилик аялар патал зарядка тухунин теклиф ганай. Ихьтин меслятдин тереф вири муаллимри, директордини хвенай. И адет чи школада гзаф йисара давам хьана. 1991-йисуз девирар, директорар дегиш хьуникди, хьсан и адет давамардай касни хьаначир.

Зи фикирдалди, аялар ахварай аватун, абурун фикир тарсарал желбун патал гьар са мектебда тарсарилай вилик зарядка тухуз башламыш хьувунайтIа, хьсан жедай. Алай вахтунда аялар кIвале компьютеррихь гала, школадиз фидай рекьени вилер мобильный телефонра

ава, гьавилляй тарсара абуру "ахварарзава". Абуру и краривай физкультурадин, экуьнин зарядкайрин куьмекдалди яргьазна кIанда. Ша, чна чи гележедин несилрикай фикир ийин, абуру савадлу, акьуллу, гьуьрмет-хатур чидай сагьлам бур яз чехи ийин.

Виктегъбур гъалиб хъана

КЪЕЗИЛ АТЛЕТИКА

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Дагъустандин физический культурадин ва спортдин министрстводин сайтда хабар ганвайвал, 7 ва 8-октябрдиз Махачкъалада, Елена Исинбаевадин тварунигъ галай "Труд" стадиондал, Дагъустандин Къилин призар патал акъажунар киле фена. Акъажуна хъанавай 26 командадик кваз 18 йисалай 70 йисалди яшара авай 300-далай виниз иштиракчийри чпин устадвал ва алакьунар къалурна. Рикел хкин: сад лагъай сефер и акъажунар 2014-йисуз, 2-сеферда алатай йисуз тешкилнай ва киле тухванай.

зим дережада тешкиллувал аваз киле тухудай мумкинвал ава. Чи спортсменригъ мадни виниз тир агалкьунар хун патал къезил атлетикадай жезмай къван гзаф акъа-

дихъ, къезил атлетикадин амай жуьрейрайни гзаф масабурхъ хъана, - кьейдна ада.

М.Мегъамедова мадни алава хъувурвал, республикадин спортдин ведомстводи Дагъустандин къезил атлетикадин Федерациядихъ галаз саналди гъар йисуз яшарин вири категориярай 10-далай артух акъажунар киле тухузва.

Спортдин акъажунрин иштиракчийрин тварунигъ хуш келимаяр лагъайбурун арада и турнирдин инициатор, "Дагъустан Республикадин Къилин курсунин терехуьн" ДРОО-дин председатель Агъмед Абдуразаковни авай.

Кубокдин программадик агдадихъ галай жуьрейрай: жуьребажуьре мензилдиз чукурунай (100

Кубок ачухуниз талукарнавай шад мярекатдал Дагъустандин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместителдин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди тир Анатолий Къарибова акъажунрин иштиракчийрин тварунигъ чими келимаяр лагъана.

- Къезил атлетика "спортдин Ханум" я. Ада лайхлудаказ машгурвал къазанмишнава, спортдин и жуьредал машгул жезвай ксарин къадар кьвердавай артух жезва. Къезил атлетикади инсандин къастунал кевивал ва квилех лигмарзава, инсанвилин хъсан ерияр тербияламышзава, обществада сагълам уьмуьр куьчуьрмишунин ивиар вилик тухуниз куьмекзава. Акъалтзавай несил тербияламышунин кардани спортдин и жуьредин роль екеди я, - кьейдна Анатолий Шамсудиновича.

А.Къарибован гафарай мадни малум хъайивал, акъажунрин махъсад республикада къезил атлетика кьвачел ахкъалдар хъувуникай ва ам мадни машгьуруникай ибарат я.

- "Труд" стадион цийикла туькьур хъувурдалай кьулухъ чухъ къезил атлетикадай акъажунар ла-

жунар киле тухун герек я. И акъажунри Дагъустанда къезил атлетикадин жуьрейар вилик тухунин кардиз хъсан таъсирда, мадни кьейдна ада.

РД-дин физический культурадин ва спортдин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди тир Мегъамед МЕГЪАМЕДОВА вичин рахунра Дагъустандин къезил атлетикадин школадихъ баркаллу рехъ ва адетар авайди рикел хкана.

- Къезил атлетикадал машгулчи спортсменри гъам международный, гъамни Вирироссиядин кесерлу майданра лайхлудаказ гъунарар къалурналди уьлкведин къезил атлетика вилик тухуник еке пайкутуна. Виридалайни хъсан нетижаяр диск яргъаз гадарунай Али Исаевахъ, къакъанвиллиз жхадарунай Юрий Большовахъ ва Светлана Лапинадихъ, чукурна яргъивиллиз жхадарунай Алексей Переверзевахъ ва Владимир Шабановахъ, пая гваз жхадарунай Олимпиададин чемпионка Елена Исинбаева-

м, 200 м, 400 м, 800 м, 1,5 км ва 3 км, гъа гьисабдай яз манийвилер алудна чукурунайни), акъвазай жхадарунай яргъаз жхадарунай, ядро ва диск яргъаз гадарунай, эстафетдин чукурунай акъажунар квай. Ик, кьве юкьуз давам хъайи акъажунрин нетижанда шегъеррин командайрин арада 1-чка Махачкъаладин, 2 ва 3-чкаяр, талукъ тирвал, Дербент ва Каспийск шегъеррин хъанавай командайри куьна.

Районрин арада лагъайтла, Леваша райондин-1, Ахвах райондин-2 ва Ахцегъ райондин хъанавай командаяр 3-чкайриз лайхлу хъана.

Къазахстандин гъасирралчи пагъливандин гъунар

Ибрагъим ИБРАГЪИМОВ

Тюмендин "Мастер Скин" клубдин патай экъечизавай дагъустанви пагъливан Замир Мегъамедханова мукъвара Алматы шегъерда киле феи женгинин искусствойрин международный фестивалда къезилдин медаль къазанмишна. Тюмендиз хтайла Замирни "Анжи-Спорт" газетдин корреспондент сад-садахъ галаз телефондай рахана.

■ Фестивалда гьикъван иштиракчийр ва абурухъ гьихътин тварар авай?

- Заз малум тирвал, Къазахстандин меркездин гъасиррал Европада ва Азиядин 22 уьлкведи атанвай кьве вишелей гзаф спортсменар экъечина. Абурун арада кекусинкай, муайтай, кикбоксинг, тхэквондо, ушусаньда, кудо хътин женгинин искусствойрай къакъан дережайрин сагъибар тир машгур женгчиарни авай.

■ Вуна спортдин гьи жуьредай бягъсер тухвана?

- Гъеле цуд йис хъанвай гада тир вахтарилай Махачкъаладин "Скорпион" клубда жув машгул хъайи муай-тай жуьредай акъажунра иштиракна.

■ Фестивалда гьи яшара авай спортсменри иштиракна?

- Фестивалдин иштиракчийр яшарин са шумуд дестедиз пайнавай: жаванар, чехи жаванар, 18 йис хъанвайбурун ва чехибурун. Исетда зи 19 йис я, гъавилляй за чехибурун турнирда иштиракна.

■ Вуна шумуд женг тухвана?

- Алматыда пуд сеферда гъасиррал экъечина. Сифте женгина судьяйрин сад тир меслятдалди Кьиргъистандай тир спортсмендин винел гъалиб хъана. И уьлкведин гзаф векилар хъиз, амни зурба спортсмен тир, женгини регъяди хъанач. Пардай къайдайрикай хуьн ва жуван артуханвал къалурун патал за тайский боксдин техникадин вири жуьрейар ишлемишна. Къвед лагъай женгина за Россиядай тир спортсмен (гаф кватай жхадал лугъун) алай вахтунда муайтайдай Россиядин чемпион ва кикбоксингдин лоу-кик разделдай дуьньядин чемпион Артём Макарован винел гъалибвал къазанмишна. Муай-тайдай турнирдин финалда зун тайский боксдай Европада чемпион, Белоруссиядай тир Роман Семёновахъ галаз "гуьруьшмиш хъана".

■ Финалдин бягъсер къалурнавай вири вахтунда давам хъанани?

- Эхъ, лагъайтла жеда. Дуьмдюз лугъун хъайитла, бягъс 3-раундда рефереди Семёнов са легъедин ваъ, техникадин нокаутда ава лагъана акъвазарна. Инал кьейд ийин, техникадин но-

каут ихътин дуьшьюшра жезва: женгчидихъ галуьнавай гьутарилай кьулухъ ам "туьхуьзвачтани", женг давамаризни жезвач. И члавуз гъасирдал дасмал ва я бегъле вегъезва, секундантдин патай ихътин лишандилай кьулухъ рефереди, адет тирвал, женг акъвазарзава ва хасаратвал хъанвай спортсмен гъасирдилай хутахзава.

■ Ви техникадин гьихътин гьерекарикди ам техникадин нокаутдал гъана?

- Месела, 3-раунддин юкварилай хъиз за белорусвидин кьилиз, бедендиз гьилерив, куьнтерив нетижалудаказ са шумудра вегъена. Абурулай кьулухъ ам зайиф хъана, яни виликдай хъиз женг тухуз жезмачир. Нетижанда ам гъасирдилай хутахна.

■ Чехибурун арада турнирра вуна идалай вилик иштиракчи яни?

- Алатай йисуз зун муай-тайдай дуьньядин чемпионатдин гимидин медалдин сагъиб хъанай. Алава хъийин, а вахтунда зун дуьньядин дережадин агалкьунрив жуван 18 йис жезвай йикъара агакьнай.

■ Тюмендиз текдиз куьч хъанани, тахъайтла...?

- Кеферпатахъ диде-бубадихъ ва гъвечи стхадихъ галаз хтана.

■ Женгчивилин рехъ рикел жхайтла, ви тренер вуж тир?

- Муай-тайдай зи сифте тренер-муаллим "Скорпион" клубда кьвалахзавай Россиядин лайихлу тренер Анварбег Амиржанов тир.

■ Тюменда ви клуб арадал атай тегъердихъни адан тварцихъ са гьихътин ятлани алакъа авани?

- Муай-тай арадал гъайибурукай сад Тайланддин женгинин искусствойрин мастердин твар Скин тир. Гъа инай атанва чи клубдин тварни. Къейд ийин хъи, вичин вахтунда Россиядин машгур тренер Зайналбег Зайналбегова спортдин мастер Скинахъ галаз суьгъбетар авурдалай кьулухъ муай-тайдай Дагъустандин школа арадал гъунин фикирдал атанай. Къе и школа неинки Вирироссиядин, гъаки международный дережада хъсанди яз гьисабзава.

■ Клубда мад дагъустанвиар авани?

- Захъ галаз санал мад кьве дагъустанвиди - Саида ва Расима вердишвилер къачузва. Тюменский областда дагъустанвийрин еке диаспора ава.

■ Тренировкайра вуна иллаки ягъунин гъи къайдайриз гзаф фикир гузва?

- Махачкъалада вердишвилер къачудайла Анварбег Амиржанова бэкфист къайда завай хъсандиз тамамариз жезва лугъудай. Гъавилляй гъа вахтарилай кьенин йикъалди тренировкайра за и къайдадай устадвал жхажзава.

"Дагъустан" - 2-чкадал

ВОЛЕЙБОЛ

ЧИ КОРР.

7 ва 8-октябрдиз Георгиевск шегъерда итимрин арада волейболдай Россиядин чемпионатдин вишый "А" лигадин 4-турдин сергъятра аваз Махачкъаладин "Дагъустан" ва "Трансгаз-Ставрополь" командаяр къугъвана. Кьве къугъунни 3:0 гьисабдалди дагъустанви волейболистрин хийирдиз акъалтна.

Ик, киле тухванвай 4 турдин къугъунрин нетижанда (вири санлай 22 очко къазанмишуналди) "Да-

гъустан" команда турнирдин таблицада 2-чкадал жхаж хъана.

Нубатдин, 5-турдин къугъунар, 21 ва 22-октябрдиз Каспийскда,

А.Алиеван тварунигъ галай Спортдин ва жегъилрин дворецда, киле фида. "Дагъустан" ва Оренбургдин "Нефтяник" командаяр къугъвада.

Table with 7 columns: Day (Friday, Oct 20), Channel (RГVK, ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА), Time, Program Name, and Description.

Table with 7 columns: Day (Saturday, Oct 21), Channel (RГVK, ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА), Time, Program Name, and Description.

Table with 7 columns: Day (Sunday, Oct 22), Channel (RГVK, ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА), Time, Program Name, and Description.

Table with 7 columns: Day (Culture from Oct 16 to Oct 22), Channel (ПОНЕДЕЛЬНИК, ВТОРНИК, СРЕДА, ЧЕТВЕРГ, ПЯТНИЦА, СУББОТА, ВОСКРЕСЕНЬЕ, РАДИО), Time, Program Name, and Description.

Программа газурайди - Н. РАШИДОВА

Фейзудин НАГЪИЕВ,
филологиядин илимрин
доктор

(Эвел - 38-40-нумрайра)

Чара чаларай гафар къабулунин карда лезги чалалаз къадим грек ва латин (пацарин) чаларай гафар (иллаки къевенар - терминар) къачун мадни кутугай кар я: и чалара агъзурралди лезги чалалаз мукъва гафар ава. Къадим грек ва латин чалалар Къавкъаздин чалариз, иллаки лезги чалалаз, мукъва тирди чалалан ва тарихдин алмирзид фадлай малум кар я (латин: вита 'жизнь' - вит, вегетабилис 'растительный' - векьер, окулус 'глаз' - акун 'видеть' = экв 'свет', ротонду круглый - рат ток - йигарар гатадай элквей майдан, социалис 'общество' - саци (ахц. нугъ.), мамма 'молочная железа' - мам, къ. грек. Арес 'бог войны')

зивалзавайбуруз чир хьун лалим я: и месэлаяр Гъажибег Гъажибегов кыле аваз кватл хьай чалалан комиссиядин виликни акъвазнай: 1) зурба зарияр, мазанар, шаирар и нугъатдин векилар я (Кра Мелик, Къуьхуьр Саид, Етим Эмин, Етим Мелик, Стал Сулейман, Стал Саяд, Чилихъ Абдулгъамид, Алибег Фатагъов ва мсб.); 2) Куьре экономикадин ва культурадин меркез яз хьана; 3) П. К. Усларани куьре нугъатдиз фикир ганай; и нугъатдалди Усларан ва А. Мамедован сифте ктабар акъатна; 4) и кам гъахъ тирди Кирридай жагъай 18-19 асиррин лезги шаиррин гилин хатларин альманахдини субутзава (гъайиф хьы, 400-далай виниз чарарикай сагъ амукайди анжах 154 чар я). Альманахда 97 кирамдин 463 шиир ава. Важиблу кар ам я хьы, Куьре, Ахцегъ, Агъул, Табасаран, Къуба патарин зарийри чпин

Чалалан месэлаяр гъялун къвелей гатлунда?

- арас 'военный', арасат 'война', логос 'слово' - лекв 'речь', орфо 'буква' - гъарф, фон 'голос, звук' - ван... Регъпатарн Къавкъаздилай гатлунна, Вилик квай Азия, Средиземноморье, Аппенин къурамадалди и чилерал Кеферпатарн Къавкъаздин халкъарин ва лезгийрин чаларизни культурайрииз мукъва халкъари (алародийри) уьмуьрзавай. (И. М. Дьяконов).

Цийи гафар ва къевенар (терминар) анжах, жуван чалала затларикай, вакъийарикай, гьерекастрикай гъакъикъи бан гузвай заминар авачирла, тукълуьрин. Мисал яз, алай вахтунда "развитие", "возрождение" манада аваз бязибуру менфят къачузвай 'ерим' гафуниз (туьрк. ериммиш гафунилай) лезги чалала са шумуд къветхвер гаф ава: 'виликди фин', 'квачел акъалтун' ('квачел акъалтун'), 'квачи чил къун', 'гъала гъун', 'жала гун', 'уьрела атун' ('эзел атун'), 'цици хьун', 'цуьк акъудун', 'авадан хьун'.

Ихътин гафар тукълуьрдайла, абур дидед чалалан къанунрив, адан къурулушдив, фонетикадив къадайвал тукълуьрин: тимтал (памятник, статуя), гъайра (ревность), чилав (горизонт), дерге (маятник), хака (острые "ежи" ограждение против врага), чирав (знаток), бубалух (отечество), иладар (родители), элген (огромный водоворот, омут), улуб (фолиант), кек (запятая), клирер (кавычки), цларцинар (одностийшия)...

4. СА ЧАЛА - СА ХАЛКЪ!
Чун са чалал рахадалди
чакай битав са миллет
жедач!

Иллаки къбинарзавай ксарин литературадин чалалдин къын лалим я. Литературадин чалалан бинедиз куьре нугъат вучиз къачуна лугъуз нара-

чалал анжах куьре нугъатдалди тукълуьрнава. Им акл лагъай чал я хьы, гъатта гъа девирда - 18-19-асирра - куьре чал лезги литературадин умуми чал хьана.

Къе чун лагъайтла, "кланидакай" "каниди" ийиз, герек авачир гъуьжетра гъатнава. Амма вичин халкъдихъ, чалалахъ рикл кузвай гъар са лезгиди къвелей къатлана кланда: чун са чалал рахадалди чаквай битав са миллет жедач!

Гъавилай цийивилер кутунвай алфавит къабулун ва адан бинеддаллаз орфографиядин гафарган тукълуьрун лап важиб авай камарикай сад я. Къедлай кулухъ тукълуьрзавай вири жуьредин гафарганра, лезги газетра, журналра, теле-радиогуьнугра (чеб дуньядин гъи пиле аватлани), зарийрин эсерра, мухбирин къхинра, са гафуналди, вири лезги халкъди эксперт-советди къабулай орфоэпикадин къайдайрал къвелей амал авун чи милли чал хуьнин, лезги халкъ квахъ тавунин гирав, асас шарт я. Лезги районрин къилери, чиновникри, идарайрин ва карханайрин реферри, интеллигенцияди, гъар са ватанперес лезгиди и баркаван кардик вичин пай кутун герек я. Вири лезги районра, мектебра, клелдай чкайра, илимдин маканра "Са чал - са халкъ!" эвер гун кардик кутан ва гъар са карда адал амал ийин.

Са вахт къведа -
дегиш жеда,
Квахъда халкъар,
миллетар.
Чун са чалав вердиш жеда,
Квахъда милли хесетар.

Гъейриди чаз жеда панагъ,
Чи руьгъни чав гумукъдач.
А члавуз зун, шукур Аллагъ,
Бахтсуз чилел амукадач.

Райондин къилин теклифдалди

"s-stafsk.ru" сайтдай

Мегъарамдхуьруьн райондин Уружбайрин хуьре мисклин эцигиз гатлуннава. Муниципалитетдин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, эцигунриз пулдин такъатар райондин кил Фарид Агъмедова чара ийида.

8-октябрдиз Уружбайрин хуьре мисклиндин къандахда сад лагъай къван туниз талукъарнавай мяре-

кат кыле фена. Ана Фарид Агъмедова, Дагъустандин Муфтийдин вецифаяр вахтуналди тамамарзавай Абдулла Аджимоллаева, намусдин азадвиллин, диндин тешкилатрихъ галаз алакъаяр хуьнин рекъяй Комитетдин председател Мегъамед Абдурагъманова, Къиблепатарн Дагъустанда РД-дин Муфтийдин патай тамам ихтиярар ганвай

векил Магъди Абидова, Махачкъаладин, Дербентдин, Мегъарамдхуьруьн мисклинрин имамри, Мегъарамдхуьруьн райондин имамрин Советдин председател Фикрет Мегъамедова, райондин бщественный палатадин председател Агъадаш Нагъметуллаева ва масабур уштиракна.

Фарид Агъмедова къейд авурвал, Уружбайрин хуьре мисклин хьун адан рагъметлу бубадин мурад тир. "Аллагъди гайитла, за адан мураддиз экуь дунья къалурда. Заз гъакни мисклин эцигун патал чил чара авур Москвада яшамиш жезвай уружбави Раид Насировичаз, къенин мярекатда иштираказвай мугъманриз, хуьруьн агъалириз сагърай лугъуз кланзава", - алава хьувуна райондин къили.

Мярекатдин сергъятра аваз, Магъди Абидова Фарид Агъмедова, райондин къилин заместител Зайнуддин Азимовав ва Уружбайрин хуьруьн къилив, савкъатар яз, ктабар вахкана.

“Берекатдин чанах я вун...”

Азедин МИМЕРЗАЕВ

Къуьзуьвал

Рехи хьанва къилин чларар,
Сиве амач жуван сарар,
Вун я ахътин мердимазар,
Зи виликай квахъ, къуьзуьвал.

Гъисаба амукадач ви гафар,
Рикелай физ авур крар,
Хьана лугъуз вахъ са гъунар,
Зи виликай квахъ, къуьзуьвал.

Вилерин экв хьанва зайиф,
Фей уьмуьрдин члугъаз гъайиф,
Къе къизва за ваз тесниф,
Зи виликай квахъ, къуьзуьвал.

Чанда амач клусни такъат,
Квахънава зи вири къуват,
Члугъаз тамир зав хажалат,
Зи виликай квахъ, къуьзуьвал.

Хъцини вун ида русвагъ,
Кутада вак агъзур гунагъ,
Ваз хъжедач маса панагъ,
Зи виликай квахъ, къуьзуьвал.

Хуьруьнарда ви гафарал,
Гъам кимелни, гъар чкадал,
Жегъилвал тир риклин хиял,
Зи виликай квахъ, къуьзуьвал.

Яшлугуьруз амач гъуьрмет,
Квадарнава ахътин адет,
Вак ква лугъуз члуру хесет,
Зи виликай квахъ, къуьзуьвал.

Вуна вуч авурди я луз,
Хизанри вун тада ялгъуз,
Хабарсуз эхирни са къуз
Вун заз къалум жеда, къуьзуьвал.

Зи хайи хуьр

Тик дагъларин юкъни-юкъвал
Экля хьанва вун хунча хьиз.
Авадан ви гъар са къвал,
Ватан патал рухвар хуьз.

Заз хуш я ви рагар, къванер,
Экуьн дагъдин рагъул ценер.
Заз багъа я гъар са жигъир,
Вакай я зи даим фикир.

Авачтлани гъаркъуь рекьер,
Къуьлер цадай ачух чуьлпер,
Риклиз хуш я Ягъун пелер,
Экъечизавай мулдин цуьквер.

Берекатдин чанах я вун,
Чи виридан дамах я вун,
Хуш къилихрин ксар авай
Дигаь, мублагъ яйлах я вун.

Гъар са къвалах вилик тухуз
Жегъил чанар къвенкъе ава.
Зазни хуш я вакай лугъуз,
Дереда ваз гъуьрмет ава.

Дегиш хьанва хуьруьн
къамат,
Мурад - дунья хьун саламат.
Ислягъвиллин аваз рекъе,
Абад хуьрай члехи уьлкве.

Ви къуд падни яйлахар я,
Дагъдин къайи булахар я.
Цуьквер атир къилел алаз
Къалажух, вун багъа я чаз.

Шадлухрин столдихъ

Гъар жуьредин наз-няметар
Куь столдал алаз хуьрай.
Жуваз клани, жуьни клани
Ярар-дустар галаз хуьрай.

Мукъвал-мукъвал ихътин стол
Заз куь вилик акъаз хуьрай.
Чина аваз шадвиллин хъвер,
Хуш суьгъбетар рахаз хуьрай.

Къилел алаз ракъинин нур,
Ачух цав кез акъаз хуьрай.
Гъвечли-члехи, шад хтулар
Куь къваларив къугъваз хуьрай.

Гъар гъафтеда хуьруьн кимел
Зуьрнедин ван алаз хуьрай.

Рахадайла гъардан мецел,
Ширин гафар алаз хуьрай.

Куь къвалериз къведай хабар
Анжах шадлух теклифар хуьй.
Къалажухда мукъвал-мукъвал
Мел-мехъерар, межлисар хуьй.

Зи кфил

Зи кфилдин сесини
Куь гуьгъуьлар шадарда,
Рикле авай дердияр
Вири санлай квадарда.

Яйлахдавай чубанри,
Кфил ягъиз, изва къуьлер.
Ашкъидивди зегъмет члугъаз,
Гумрагъдаказ хуьзва хипер.

Гъар гъина зун хъайитлани,
Ам захъ галай юлдаш я.
Патал хуьруьз фейитлани,
Тереф хуьдай къардаш я.

Чуьлда хъайи йикъара за
Къилик кутаза ксана.
Хабар хъайи гъар са члавуз
Адахъ галаз рахана.

Текдиз чуьлда хъайила,
Ам хуьчуьк квай даях я.
Хиялри къур вахтара
Гуьгъуьл шаддай панагъ я.

Чуьллера зун гзаф хьана,
Гъам-хажалат алудиз.
Рикле аваз агъзур хиял,
Яргъи йифер акъудиз.

Эмирбеган кемендин хьиз,
Зи кфилдин сес я ширин.
Гъар жуьредин макъам ягъиз,
Пишкеш цуьквер къватлиз якъин.

Мукъвал-мукъвал шад
межлисарал
Кфилдин ван алаз хуьрай.
Ялгъуз гъар са декъикада
Ам даим чахъ галаз хуьрай!

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГЪИМОВ

Тел/Факс. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
М.А. АГЪМЕДОВ

65-13-55

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
СОВЕТНИК

Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ

65-02-81

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ

Д.Б. БЕЙБАЛАЕВ

65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н.М. ИБРАГЪИМОВ

65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН

Ж.М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН

Э.Д. ШЕРИФАЛИЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН

М.А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН

Р.С. РАМАЛДАНОВА

65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

Э. ШЕРИФАЛИЕВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава

Газет алакьадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гъуьчивал авунин рекъай Федеральный къулгъудин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016-йисан 12-декабрдиз регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358

Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва.

Макъалайриз рецензияр гуьвач ва абур элкьвена вахъузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспекти, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахъудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахъана - 16.30

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,

Пушканин куьче, 6.

Тираж 8265

И - И лишандик квай материалар

гъакъидихъ чапзавайбур я.

12+ - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты

"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкъала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Гь

Мубаракрай!

Докъузпара райондин Миграгърин хуьре яшамин жезвай зегъметчи, устад чатухъан - заргар, яр-дустунал рикI алай мугъманперес МУРАТОВ Жибреилаз - Къадиман хиз:

Гьамиша ви гъилик

къизмиш чад хъурай!

Гьар затлунал на багъишай

яд хъурай!

Клавузар я ганвайди

а къилих ваз,

Къалур тийиз гьеле жизви

синих ваз.

Хуьруьн хва яз, ви тIвар,

ви кар сейли я.

Къулни-ачух, мугъман

галаз элли я!

Ихътин йисар гурай мадни

пара ваз,

Кайванини къвалав

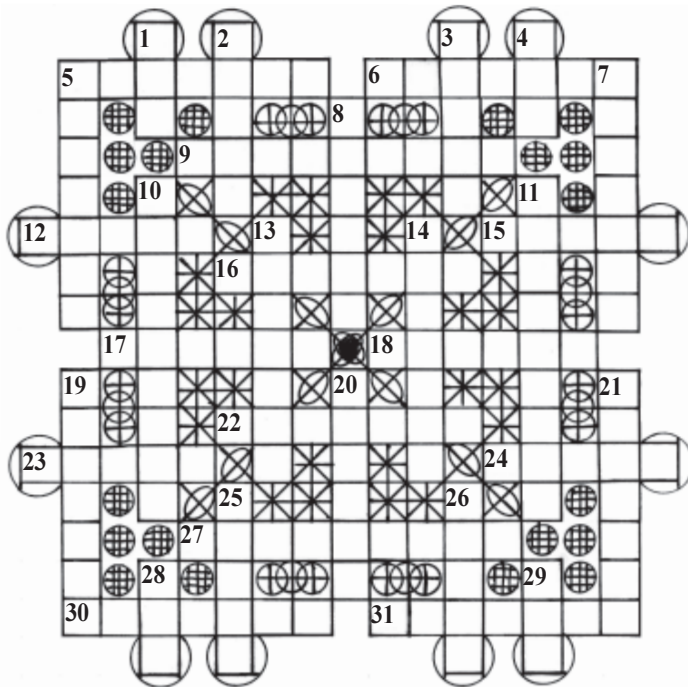
мерддиз гараваз!..

ВИ 60 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ ТЕБРИКЗАВАЙ ХИЗНАР,
МИРЕСАР, МУКЪВА-КЪИЛИЯР, ЯРАР-ДУСТАР...

Кроссворд

Туькьурайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

ДУЪЗ ЦАРАРА: 5. Хъел ядай яракъ. 6. Мегъарамдхуьруьн районда са хуьр. 9. Вузра чирвал гузвай са хел. 12. Гуьнеда жедай туькьуьл хъач. 15. Мектебра абурухъ школьникар ацукъда. 16. Экзамен. 17. Хъел квай, ацанвай. 18. Сулейман-Стальский районда са хуьр. 22. Нарат тар. 23. Дуьдгъвердикайни какадин лацадикай туькьуьрнавай крем. 24. Кацин шараг. 27. Къурагъ районда са хуьр. 30. Папан вах. 31. Лезги календарда са вяде.

ТИК ЦАРАРА: 1. Бубадин вах. 2. Ксудайла винел вегъедай затI. 3. Бегъле. 4. Дармандин пешер алай тар. 5. Къавун чIередик кутадай турба. 7. Чилий экъечIзавай затI. 8. Кефер патан Осетияда са шегъер. 10. Парча векъи хъун. 11. Дагъустандин къуршахар къунай пагъливанар тир Насрулагъанни Аминулагъан фамилия. 13. ... СикI. 14. Лекъерин са жуьре. 19. Дерт къезиларун, рикI секинарун. 20. Къадим заманра папрусдиз цIай ядай затI. 21. Мехъерин ашпаз. 25. Валчагъ. 26. Гзаф туьнт ички. 28. Чатун кIута. 29. Мектебра цIийи жуьредин экзамен.

"ЛГ"-дин 40-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦАРАРА: Къанун. Къекъуьм. Горбачев. Шагъмур. Ахмакъ. Нафт. Деве. Талмуд. Бурав. Саид. Амал. Багъна. Алмас. Ивир. Тартиб. Тав.

ТИК ЦАРАРА: Талибов. Нарагъатвал. Мас. УАЗ. Чарх. Ибадат. Ада. Къуваран. Тиб. Къасабхана. Мал. Твар. Аял. Мерт. Эфендиев. Исаев.

Куплю ореховые деревья диаметром ствола больше 30 см за 4500 рублей за 1 м3. Тел. 8-988-204-50-23

Услуги: отопительные, водоснабжение, канализация, теплый пол. Тел. 8-963-794-31-79

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Дашдемир Шерифалиеваз - иранстха, Эмираслан Шерифалиеваз - халу
Абдулал ДАГЪЛАРОВ
рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.

2018-йис патал

Лезги газет

КХЪИХЪ!

ИНДЕКСАР:

йисанди - 63249

6 вацранди - 51313

газетдин къимет почтарин
отделенийрай:

йиса - 820 манатни 20 кепек

6 вацра - 410 манатни 10 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

йиса - 770 манатни 64 кепек

6 вацра - 385 манатни 32 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

йиса - 440 манат

6 вацра - 220 манат

Киоскрай вахъун патал газет квевай "Дагпечатдин" киоскра, сайтда (www.dagestan.press) ва гъакIни Махачкъалада Промшоссе куьчедин 10 "а"-нумрадин дараматда кхъиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай чпи хутахдайбур:

йиса - 324 манат

6 вацра - 162 манат

Чи газет кхъинин патухъай суалар пайда хъайитIа, экуьнин сятдин 9-далай нянин сятдин 5-далди и нумра-диз зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

Девирдин шиклар

Карикатура чIугурди ва адаз баян гайиди
Темирхан ТЕМИРХАНОВ я

КIанивиликай виш келима-фикир

Гъазурайди - Гуьлжагъан МИСРИХАНОВА

(Эвел 33,35-38-40-нумрайра)

84. Жуван рикIе авай кIанивал чукIуриз садрани гъайиф къемир, эгер ам къватI хъийидай ксар патарив гватIа!

85. Къекъевена жагъурай кIанивал къуватлуди жеда, амма вич вичиз атай кIанивал генани гужлуди жеда.

86. КIанивилин гужлу къуватди инсан камаллу, бажарагълу ийида.

87. Михъи рикIе гъахъун кIанивилиз регъят кар я.

88. КIанивилихъ випералди теменар гудай къуватни ава.

89. Гъакъикъатдин кIанивилин рекъер я регъятбурни хъайиди туш, я дуьзбурни.

90. Ашкъилу кIвалин раklarар ахъайиз фидайла куьлегар рикIелай алудмир, куьлегар - кIанивал я.

91. "За вун паталди рикIе чка тунва" лагъайла суал къевезва: - кIанивал паталди яни, тахъайтIа, кIанид паталди?

(КъатI ама)